

Juridiska institutionen
Juristprogrammet
Examensarbete 30 HP
Höstterminen 2021

Tvångsomhändertagande av barn med anledning av föräldrars konflikt

Dorothea Almström

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN**

Handledare: Torbjörn Odlöw

Förkortningslista

Art.	Artikel
Barnkonventionen	Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
Barnrättskommittén	FN:s kommitté för barnets rättigheter
BBiC-utredning	Barns behov i centrum - utredning
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
Ds.	Departementsserien
EKMR	Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna
EU	Europeiska unionen
EU-stadgan	Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna
FB	Föräldrabalken (1949:381)
FEU	Fördraget om Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
HVB	Hem för vård eller boende
Kap.	Kapitel
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
Prop.	Proposition
RegR.	Regeringsrätten
RF	Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar
Wienkonventionen	Wienkonventionen om traktaträtten

Innehållsförteckning

Förkortningslista	2
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte, metod och material	7
1.2.1 Delundersökning 1	8
1.2.2 Delundersökning 2	10
1.3 Avgränsningar	12
1.3.1 3 § LVU.....	12
1.3.2 Föräldraalienation.....	13
1.3.3 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna	14
2. Tvångsvård som lämpligt alternativ i förhållande till barnets bästa	15
2.1 Praktikers åsikter och erfarenheter	15
2.1.1 Sara Lundqvist, överläkare.....	15
2.1.2 Jenny Anberg och Sara Lanneng, familjerättssekreterare	16
2.1.3 Ulrika Berg, enhetschef socialtjänsten	18
2.1.4 Mats Sjösten, lagman vid Varbergs tingsrätt.....	19
2.2 Forskning och expertuttalanden om hur barn far illa av föräldrars konflikt.....	19
2.3 Risker som följer med tvångsvård av barn.....	22
2.4 Analys	24
2.4.1 Praktikernas erfarenhet av barn som far illa.....	24
2.4.2 Avvägning mellan risker	24
2.5 Tvångsvård i förhållande till barnets bästa – en slutsats	26
3. Grundförutsättningar för vårdnadstvistens prövning i allmän domstol .26	
3.1 Barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge.....	27
3.1.1 En nära och god kontakt med båda föräldrar eller kontinuitetsprincipen	30
3.1.2 Förslag på tillägg i 6:2a FB	32
3.1.3 Fallet två systrar	33
3.2 Barnets åsikter	34
3.2.1 Fallet två systrar – ett perspektiv utifrån barnets åsikter.....	36
3.3 Föräldrar som vårdnadshavare	38
3.3.1 Vårdnadsöverflyttning.....	38
3.4 En icke tillfredställande reglering.....	40
4. Grundförutsättningar för tvångsomhändertagande av barn som far illa av föräldrars konflikt.....	41
4.1 LVU	43
4.1.1 2 § LVU.....	44
4.1.2 Barnets bästa och åsikter i LVU.....	45

4.2 Proportionalitetsprincipen	46
4.3 Upprätthållande av kontakt mellan barn och föräldrar	47
4.4 Exempel på fall där LVU har prövats på grund av föräldrars konflikt	49
4.5 Avslutande reflektion	52
5. Tvångsvård i syfte att neutralisera barn från föräldrars konflikt	53
Källförteckning.....	56

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under år 2020 skiljde sig 25 619 par.¹ Samma år avgjordes 5988 mål om vårdnad, boende och umgänge i Sveriges tingsrätter varav 75 % genom dom. Mellan år 2016 och 2019 var antalet avgjorda mål om vårdnad, boende och umgänge i Sveriges tingsrätter mellan 6088 och 7359 per år.² Det ger en indikation på hur vanligt det idag är att föräldrar inte kommer överens. Det finns naturligtvis mängder med förklaringar till varför föräldrar inte kommer överens på egen hand i den här typen av frågor. Våld, bristande engagemang och olämplighet är några. Ibland är det nödvändigt att stämma den andra föräldern i domstol på grund av ovan nämnda skäl. Utsätter den andra föräldern barnet för våld eller kan den inte ta hand om barnet på ett adekvat sätt på grund av exempelvis missbruk, har föräldern i många fall inte något annat val än att begära att rätten beslutar om att ge denne ensam vårdnad. En vårdnadsvist inleds i sådana fall i allmän domstol. En vårdnadsvist kan således sägas föreligga då föräldrar tar sin konflikt till allmän domstol eftersom de inte på egen hand kan komma överens om frågor gällande vårdnad, boende och umgänge rörande deras gemensamma barn.

Ibland är dock skäl som missbruk och våld enbart grundlösa påståenden som syftar till att vinna fördelar i tvisten. I många fall hyser föräldrar agg mot varandra som gör att de sprutar ut anklagelser om den andra förälderns olämplighet. Det finns mängder med anledningar till att föräldrar har svårt att samarbeta eller saboterar umgänge. Oavsett bakgrund till konflikten har den här typen av tvist sällan, om inte aldrig, en positiv påverkan på barnet som tvisten faktiskt handlar om. Vårdnadstvister och föräldrars konflikter har i stället visat sig leda till både psykisk och fysisk ohälsa hos barn.³ Barn utsätts för lojalitetskonflikter där de pressas att ta parti i föräldrarnas konflikt. Föräldrar pratar illa om varandra framför barnet. Barn lever med en osäkerhet över om de ska bo hos mamma eller pappa. Vårdnadstvister är ofta utdragna processer. En process pågår som regel i minst ett år. Konflikten har ofta pågått ett tag innan den fått ett målnummer och tar sällan slut efter att domen vunnit laga kraft.

---

¹ SCB, Skilsmässor i Sverige, 2021-09-14, <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/skilsmassor-i-sverige/>, hämtad 2021-12-03.

² Domstolsverket, Domstolsstatistik 2020, <https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/styrning-och-riktlinjer/statistik/2021/domstolsstatistik-2020.pdf>, hämtad 2021-12-03, s. 15 - 16.

³ Bergman, Ann-Sofie, Rejmer, Annika, "Det är klart att barnen blir lidande" om barns mående när föräldrar är i vårdnadsvist, Socialmedicinsk tidskrift 4/2017, s. 437 – 446.

Huvudregeln i svensk rätt i frågor om vårdnad, boende och umgänge är att den förälder som kan tillgodose en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna ska tilldelas vårdnaden om barnet.⁴ Undantag finns om det finns skäl som talar mot huvudregeln. Ett sådant skäl kan vara barnets behov av stabilitet och kontinuitet, den s.k. kontinuitetsprincipen.⁵ Det förekommer att den förälder som faktiskt inte kan tillgodose en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna, tilldelas vårdnaden på grund av kontinuitetsprincipen. Det innebär att föräldrar som bedrivit omfattande umgängessabotage, begått brottet egenmäktighet med barn eller på andra sätt försökt avskärma barnet från den andra föräldern tilldelas vårdnaden på grund av barnets behov av kontinuitet och stabilitet.⁶ Barnet har alltså en så pass bristfällig relation till den andra föräldern att det inte anses vara barnets bästa att ge vårdnaden till den föräldern.

I andra fall är det barnets åsikter som styr. Trots att det egentligen hade varit barnets bästa att vårdnaden/boendet tilldelats den andra föräldern tillmäts barnets åsikter stor betydelse. Det får till följd att barnet bor kvar hos den förälder som inte tillgodosett barnets behov av en nära och god kontakt till den andra föräldern. Det finns också exempel på fall där vårdnaden tilldelats den föräldern som ansetts kunna främja en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna, men barnet har vägrat att flytta hem till den föräldern.⁷ I många fall går det att ifrågasätta om det verkligen är barnets genuina åsikt eller om barnet är under påverkan.

I en vårdnadstvist är föräldrarna parter och barnet är tvisteobjekt. Allmän domstol ska således utreda föräldrarnas konflikt och vem av föräldrarna som har ”bättre rätt” till barnet. Det kan vara problematiskt att föräldrar utsätter sina barn för den här typen av konflikt med tanke på vilka konsekvenser det kan få för barns hälsa. Regleringen gällande vårdnad, boende och umgänge i 6 kap föräldrabalken (1949:381) (FB) har dessutom visat sig vara otillräcklig i förhållande till den här problematiken.⁸

Föräldrar bär i första hand ansvaret för att skydda sina barn från att fara illa. Om föräldrar misslyckas med detta ska staten fungera som en yttersta skyddsventil. Staten har en långtgående

---

⁴ Sjösten, Mats, Vårdnad, boende och umgänge samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser, upplaga 5:2, Nordstedt juridik 2020, s. 93.

⁵ Prop. 1990/91:8, s. 61.

⁶ NJA 1986 s. 336, NJA 1992 s. 93, NJA 1992 s. 666, NJA 1998 s. 675.

⁷ Attunda tingsrätt, T 10670-18 och Ä 4394-19, Svea hovrätt, ÖA 6012-19.

⁸ Se kapitel 3.

skyldighet att skydda barn från att fara illa. Ett tillvägagångssätt för att kunna uppfylla den skyldigheten är det svenska tvångsvårdsinstitutet. Sociala myndigheter ansvarar för att bereda vård åt barn som far illa i hemmet på ett sätt som kan utgöra en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling. Ett sådant skydd innebär en process i förvaltningsdomstol där föräldrarna står som motpart till socialnämnden. En ansökan om tvångsvård kan bli aktuell både då föräldrar brister i omsorgen på grund av exempelvis missbruk eller då föräldrar utsätter barnet för misshandel, men det kan också bli aktuellt då barn far illa i hemmet på grund av föräldrars konflikt/pågående vårdnadstvister. De förstnämnda skälen är dock betydligt vanligare än det sistnämnda.

1.2 Syfte, metod och material

Syftet med det här arbetet är att problematisera såväl användningen som icke-användningen av tvångsvårdsinstitutet i situationer då barn far illa med anledning av föräldrars konflikt/vårdnadstvister. Arbetet fokuserar på vårdnadstvister som grundar sig i föräldrars samarbetssvårigheter, d v s. inte vårdnadstvister som grundar sig i missbruk eller att den ena föräldern utsatt barnet eller den andra föräldern för våld eller andra typer av övergrepp.

Allmän domstol ska genom regleringen i 6 kap FB bland annat skydda barn som far illa av föräldrars konflikt, medan tvångsvårdsinstitutet genom regleringen i lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) ska skydda alla barn som far illa. Regleringarnas tillämpningsområden överlappar således varandra till viss del, vilket leder till ett intresse av att problematisera och analysera tvångsvårdsinstitutets roll i förhållande till skyddet av barn som far illa av föräldrars konflikt. Problematiseringen syftar i förlängningen till att utreda huruvida tvångsvårdsinstitutet bör användas för att ”neutralisera”⁹ barn från föräldrars djupgående konflikter och på så sätt ge allmän domstol de förutsättningar som krävs i vårdnadstvistprocessen för att dels kunna utreda vad som är bäst för barnet, dels kunna förenkla den praktiska genomförbarheten av domstolens beslut.

För att kunna besvara syftet kommer arbetet delas upp i två delundersökningar. Den första delundersökningen fokuserar på att utreda huruvida tvångsvård med anledning av föräldrars konflikt är ett lämpligt alternativ i förhållande till barnets bästa. Den andra delundersökningen fokuserar på att utreda dels grundförutsättningarna för hanteringen av föräldrars konflikt i

---

⁹ Begreppet *neutralisera* betyder, i det här arbetet, att avskärma barnet från föräldrarnas konflikt, d v s. avskärma barnet från föräldrars påverkan.

allmän domstol, dels grundförutsättningarna för tvångsomhändertagande av barn med anledning av konflikten.

1.2.1 Delundersökning 1

Den första delundersökningen ämnar ta reda på om ett tvångsomhändertagande på grund av föräldrars konflikt är ett lämpligt alternativ i förhållande till barnets bästa utifrån forskning och praktikers perspektiv eftersom det är en fråga som inte rätten kan besvara. För att kunna besvara frågan är således andra vetenskaper relevanta. Att andra vetenskaper används för att besvara juridiska frågor är inte ovanligt. Rätten vilar ofta sina beslut på sakkunnigas bedömningar.¹⁰ I familjemål tar det sig uttryck i vårdnadsutredningar eller vittnesmål från familjerättssekreterare exempelvis.¹¹

Denna del av arbetet kommer fokusera på kvalitativa intervjuer med sakkunniga. Kvalitativa intervjuer har använts eftersom dessa kan ge en djupare förståelse för om tvångsvårdsinstitutet är ett lämpligt alternativ i den här typen av situationer.¹² Intervjuerna kommer dels analyseras i förhållande till forskning av Annika Rejmer, universitetslektor i rättssociologi vid Uppsala universitet, och Ann-Sofie Bergman, socionom och fil dr i socialt arbete vid Uppsala universitet, samt expertuttalanden av Torgny Gustavsson, överläkare vid barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Växjö från bilaga 15 i SOU 1995:79 om hur barn far illa av föräldrars konflikter, dels i förhållande till studier, rapporter och utvärderingar från Socialstyrelsen, Skolverket samt Titti Mattsson, professor i offentlig rätt vid Lunds universitet, tillsammans med Bo Vinnerljung, professor i socialt arbete vid Stockholms universitet, som visar på risker med tvångsvårdsinstitutet.

Urvalet av intervjuobjekt började med att jag vände mig till BUP, familjerättsbyrån i Göteborg som arbetar med frågor om vårdnad, boende och umgänge, socialtjänsten i Uppvidinge kommun som handlägger frågor om tvångsomhändertaganden av barn, samt Mats Sjösten, lagman vid Varbergs tingsrätt, med en intervjuförfrågan. Det resulterade i att Sara Lundqvist, Jenny Anberg och Sara Lanneng, Ulrika Berg samt Mats Sjösten ville medverka.

---

¹⁰ Heuman, Lars, Hjälpvetenskapernas betydelse för rättstillämpningen och rättsvetenskapen, JT nr 4 2005/06 s. 773 – 775.

¹¹ Aronsson, Karin, Ingrid, Henriks, Vittnesmål i vårdnadstvister: Förhandlingar om barnets bästa i domstol och familjerätt. I: Barnrätt en antologi, Cederborg, Ann-Christin, Warnling-Nerep, Wiweka, (red.), upplaga 1:6, Nordstedts juridik 2014, s. 43.

¹² Schelin, Johan, Kritiska perspektiv på rätten, Poseidon förlag 2018, s. 96.

- Sara Lundqvist är barn- och ungdomspsykiatrier och arbetar som överläkare på BUP med 15 års erfarenhet.
- Jenny Anberg och Sara Lanneng är båda 1:e familjerättssekreterare med över 10 års erfarenhet som familjerättssekreterare.
- Ulrika Berg är enhetschef på Barn- och familjeenheten/socialtjänsten/myndighetsutövning och ärendehandler socialsekreterare i deras utredningsarbete.
- Mats Sjösten, lagman vid Varbergs tingsrätt, utredningssekreterare i SOU 1995:79 (Vårdnadstvistutredningen) och författare av boken Vårdnad, boende och umgänge.

Alla fem kan bidra med fyra olika perspektiv till mitt arbete. Samtliga arbetar med barn som i mer eller mindre utsträckning far illa. Lundqvist, i sin roll som barn- och ungdomspsykiatrier kan bidra med kunskap om barns behov. Anberg, Lanneng och Berg arbetar alla tre på socialtjänsten fast på olika avdelningar. De arbetar med de frågor som det här arbetet fokuserar på. Deras expertkunskap är därför av stort intresse för arbetet. Med bakgrund i Sjöstens erfarenhet om problematiken kring frågor om vårdnad, boende och umgänge är framför allt hans perspektiv på vad ett tvångsomhändertagande hade inneburit för domstolens bedömningar, av intresse.

Arbetets tillvägagångssätt vid de kvalitativa intervjuerna har utgått från Jan Trosts tre steg från boken Kvalitativa intervjuer. Det första steget innebar att jag skickade ut frågor via email efter att ha fått svar på mina medverkanförfrågningar.¹³

Frågorna som skickades ut till Lundqvist, Anberg och Lanneng samt Berg var följande;

- 1. Forskning visar på att barn mår väldigt dåligt av långvariga och djupgående konflikter i form av vårdnadstvister. Är det något du uppmärksammar/at i ditt arbete? Och i så fall – på vilket sätt, upplever du, att barn mår dåligt?*
- 2. Utifrån ditt perspektiv, vad utgör störst påfrestning för ett barn? Föräldrars konflikt eller ett tvångsomhändertagande?*

---

¹³ Trost, Jan, Kvalitativa intervjuer, upplaga 4:2, Studentlitteratur 2010, s. 147 - 148.

3. Kan LVU vara ett lämpligt tillvägagångssätt för att "neutralisera" barnet gentemot sina föräldrar samt konflikten dem emellan? Och därigenom vara förmånligt för barnet och dess bästa?

Anberg och Lanneng samt Berg tar delvis upp situationer där barn eller en förälder utsätts för våld. Ämnet är av stort intresse, men jag har valt att bortse från de delar av svaren som behandlar våld eftersom den aspekten inte är relevant för det här arbetet.

Efter att ha redogjort för den problematik som arbetet grundar sig i skickades följande fråga till Sjösten;

Utifrån ditt perspektiv, vad hade en LVU-placering av barn, som är föremål för den här typen av konflikt mellan föräldrarna, kunnat få för påverkan på rättens beslut/bedömningar?

Efter att ha fått svar från samtliga intervjuobjekt analyserades svaren för att därefter gå vidare till det tredje steget som är att tolka svaren.¹⁴

1.2.2 Delundersökning 2

Den andra delundersökningen syftar till att utreda grundförutsättningarna för dels vårdnadstvistprocessen, dels tvångsomhändertagande av barn med anledning av vårdnadstvistprocessen. Delundersökningen är nödvändig för att ta reda på om tvångsvårdsinstitutet bör användas för att skydda barn från att fara illa av föräldrars konflikter. Undersökningen är rättsdogmatisk och syftar således till att beskriva, systematisera och tolka gällande rätt.¹⁵

De klassiska rättskällorna, d v s. lag, förarbeten, praxis samt doktrin är det material som främst ligger till grund för undersökningen. Rättskällan lag omfattar även Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (EKMR). Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling år 1989 och ratificerades av Sverige år 1990.¹⁶ Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020 genom lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Syftet med

---

¹⁴ Trost, s. 147 - 148.

¹⁵ Sandgren Claes, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, Ämne, material, metod och argumentation, upplaga 4:1, Nordstedts juridik 2018, s. 48 – 49.

¹⁶ Schiratzki, Johanna, Föräldrans ansvar i välfärdsrätten om vårdnad, vårdnadstvister och barnskydd, upplaga 1:2, Nordstedts juridik 2013, s. 31.

det senare var bland annat att förtydliga för domstolar och rättstillämpare att dessa ska beakta barnkonventionen i ärenden som rör barn.¹⁷ EKMR blev svensk lag 1995.¹⁸ Fri- och rättigheterna enligt EKMR är grundlagsskyddade i Sverige genom 2:19 kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (RF) som stadgar att lag och föreskrifter som meddelas måste vara förenliga med EKMR.

De båda konventionernas roll i det här arbetet syftar till att tolka de svenska rättsreglerna, s.k. fördragskonform tolkning, inte att direkt tillämpa en artikel ur barnkonventionen eller EKMR. Det senare kan vara problematiskt eftersom artiklarna i både barnkonventionen och EKMR utgör rättigheter och inte rättsregler.

Lagrådet var kritisk till införandet av barnkonventionen i svensk lag eftersom det saknades stöd i form av svenska förarbeten för hur domstolar och rättstillämpare skulle tolka den nya lagen. Lagstiftaren menade i sin tur att avsaknaden av sådana förarbeten inte skulle medföra problem för domstolar och rättstillämpare eftersom det finns andra typer av vägledning för tolkning av barnkonventionen.¹⁹ Lagstiftaren har dessutom valt att inkorporera barnkonventionen, likt EKMR, i svensk lag varför det både är relevant och tvunget att beakta båda konventionerna i det här arbetet.

Eftersom barnkonventionen och EKMR i grunden är internationella överenskommelser mellan stater är tolkningsreglerna i wienkonventionen om traktaträtten (wienkonventionen) tillämpliga på konventionerna.²⁰ Av dessa tolkningsregler följer att barnkonventionen och EKMR i första hand ska tolkas utifrån artiklarnas och inledningens ordalydelse samt mot bakgrund av konventionernas ändamål.²¹ I andra hand, då ordalydelsen inte är tillräcklig, kan förarbeten till konventionerna eller omständigheter vid ingåendet av dessa användas som tolkningsmedel.²²

Utöver de grundläggande tolkningsreglerna i wienkonventionen upprättar artikel 43 i barnkonventionen den s.k. barnrättskommittén som har till uppgift att granska staternas genomförande av konventionen. Barnrättskommittén ger ut rekommendationer och allmänna

---

¹⁷ Prop. 2017/18:186, s. 74.

¹⁸ SOU 2015:71, s. 141.

¹⁹ Prop. 2017/18:186, s. 78.

²⁰ Art. 1 wienkonventionen.

²¹ Art. 31 wienkonventionen.

²² Art. 32 wienkonventionen.

kommentarer. Dessa rekommendationer och kommentarer är visserligen inte bindande, men har stor auktoritet. Lagstiftaren har uttalat att barnrättskommitténs uttalanden kan utgöra ett viktigt stöd och ge viss vägledning vid tolkning och tillämpning av barnkonventionen.²³ Barnrättskommitténs uttalanden är således relevanta trots deras icke-bindande karaktär.²⁴

Likt barnrättskommittén finns Europadomstolen till för att säkerställa att medlemsstaterna till EKMR fullföljer sina skyldigheter till konventionen.²⁵ Till skillnad från barnrättskommittén är dock Europadomstolens domar bindande för medlemsstaterna, vilket innebär att domstolens domar utgör rättskällor.²⁶

Vidare lägger arbetet särskild vikt vid ett antal avgöranden från både underinstanserna i allmän domstol och förvaltningsdomstol. Samtliga avgöranden handlar om vårdnadstvister som lett till att sociala myndigheter ingripit med olika åtgärder med anledning av föräldrarnas konflikt. Ett av dessa fall benämner arbetet som "Fallet två systrar". Arbetet återkommer till det fallet i flertalet avsnitt. Avgörandena syftar inte till att beskriva gällande rätt då de inte utgör rättspraxis. Avgörandena är med i empiriskt syfte för att på ett mindre abstrakt sätt illustrera de effekter som kan följa av gällande rätt, men även för att illustrera hur de båda systemen kan påverka varandra trots att det rör sig om två olika förfaranden.

Utöver rättskällorna kommer forskning av Annika Rejmer, och Ann-Sofie Bergman samt expertuttalanden av Torgny Gustavsson ligga till grund för arbetet. Det innebär att arbetet går utanför gällande rätt, men ett vidgat perspektiv i form av forskning och expertuttalanden är i det här fallet viktigt för att kunna analysera gällande rätt.²⁷

1.3 Avgränsningar

1.3.1 3 § LVU

Ett barn kan indirekt fara illa av föräldrars konflikt, vilket innebär att föräldrarnas konflikt påverkar barnet på ett sätt som i förlängningen kan innebära att barnet skadar sig själv. Föräldrars konflikt kan orsaka att barnet drabbas av psykisk ohälsa som får till följd att barnet börjar att exempelvis missbruka. Sådana situationer är dock hänförliga till beteendefallen i 3 §

---

²³ Prop. 2017/18:186, s. 84.

²⁴ Sandgren, s. 45 - 46.

²⁵ Art. 19 EKMR.

²⁶ Art. 46 EKMR.

²⁷ Jareborg, Nils, Rättsdogmatik som vetenskap, SvJT 2004, s. 4.

LVU. Dessa situationer kommer inte att beröras eftersom fokus då hamnar på barnets beteende snarare än orsaken till beteendet, vilket är föräldrarnas konflikt. Arbetet fokuserar i stället på det senare, d v s. då barns hälsa och utveckling riskerar att skadas som en direkt effekt av föräldrars konflikt. Därav är enbart miljöfallen i 2 § LVU av intresse för det här arbetet.

1.3.2 Föräldraalienation

Ett mer och mer vanligt förekommande begrepp i diskursen är föräldraalienation. Begreppet ska sätta ord på fenomenet då ett barn tvingas välja bort en förälder, som barnet tidigare haft en nära relation till, utan saklig grund under påverkan av den andra föräldern. Enligt förespråkare för begreppet är föräldraalienation en form av psykisk misshandel.²⁸ Begreppet är dock kontroversiellt. Begreppet härstammar från det engelska begreppet ”parental alienation syndrome”. Huruvida föräldraalienation är ett syndrom eller inte är omtvistat. Motståndare till begreppet hävdar att begreppet används av förövare som vill behålla makten över kvinnor och barn samt att det används som argument för att kvinnor vill hämnas på papporna till sina barn.²⁹

Begreppet används inte i det svenska rättsväsendet även om det gjorts försök av ombud i vårdnadstvister. Mats Sjösten, lagman vid Varbergs tingsrätt, med mångårig erfarenhet i frågor rörande vårdnad, boende och umgänge hävdar att fenomenet bakom begreppet föräldraalienation är väl känt, men att domstolarna använder begreppet umgängessabotage.³⁰ Anna Singer, professor i civilrätt vid Uppsala universitet, var en av experterna bakom betänkandet ”Se Barnet!” som syftade till att utreda huruvida 2006 års lagändring hade stärkt barnrättsperspektivet. Anna Singer menar att föräldraalienation inte ingick i uppdraget bakom betänkandet, ”men att det gick att se att förekomsten av föräldrar som försöker förhindra att barnet har kontakt med den andra som ett tecken på det som inte fungerar med systemet.”³¹

Begreppet föräldraalienation flyter parallellt med ämnet för arbetet. Begreppet är därmed viktigt att belysa. Arbetet ämnar dock inte ta ställning till begreppet, utan kommer att fokusera på de begrepp rättsväsendet använder sig av idag.

---

²⁸ Lytsy, Anna, Bergenstein, Christina, Barn som tvingas välja bort en förälder Föräldraalienation i Sverige: fakta, rättsregler, erfarenheter, Nordstedts juridik 2019, s. 13.

²⁹ Lytsy, Bergenstein, s. 171 - 176.

³⁰ Lytsy, Bergenstein, s. 293.

³¹ Lytsy, Bergenstein, s. 245 - 247.

1.3.3 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

EU ska främja skyddet av barns rättigheter enligt artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen (FEU). Artikel 6 FEU stadgar att Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU-stadgan) ska ha samma rättsliga värde som fördragen. Det innebär att EU-stadgan är rättsligt bindande för EU:s medlemsstater. Av EU-stadgans ingress framgår att unionen bygger på de odelbara och universella värdena människans värdighet, frihet, jämlikhet och solidaritet samt på den demokratiska principen och rättsstatsprincipen.

Enligt artikel 24 EU-stadgan har barn rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd. I enlighet med barnkonventionen ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. De ska fritt kunna uttrycka sina åsikter som ska beaktas i förhållande till deras ålder och mognad. Barn har rätt till ett personligt förhållande och direkta kontakter med båda sina föräldrar förutom då detta strider mot barnets bästa. Rättigheterna i EU-stadgan är tillämpliga då barn omhändertas och placeras i exempelvis familjehem.³²

Samtliga medlemsstater i EU har ratificerat barnkonventionen. Det innebär att EU har en skyldighet att följa barnkonventionens principer och bestämmelser. Därav grundar sig artikel 24 i EU-stadgan på barnkonventionens regler. Artikel 24 tillsammans med andra EU-rättsliga regler som rör barn ska tolkas i ljuset av barnkonventionens principer.³³

Av artiklarna 3-5 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) framgår vilka befogenheter EU och medlemsstaterna har. EU-stadgan är tillämplig på de områden EU har befogenhet över. Det finns ingen allmän skyldighet för stater, i enlighet med unionsrätten, att utse särskilda vårdnadshavare för barn som saknar sådan eller föräldrar. Det finns dock sju EU-direktiv där en särskild skyldighet om detta anges varav ett antal av dessa berör barn som saknar föräldrars omvårdnad.³⁴ Direktiven fokuserar på gränsöverskridande frågor och berör frågor om trafficking och asyl, vilket inte är relevant för det här arbetet.³⁵ Artikel 24 i EU-stadgan och övrig unionsrätt kommer således inte att beröras ytterligare i arbetet.

---

³² FRA, Europarådet, Handbok om europeisk rätt rörande barnets rättigheter, Europeiska unionens publikationsbyrå 2016, s. 101.

³³ FRA Europarådet, (2016), s. 27 - 28.

³⁴ FRA, Europarådet, (2016), s. 100.

³⁵ FRA, Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for specific need of child victims of trafficking, Europeiska unionens publikationsbyrå 2014, s. 14.

2. Tvångsvård som lämpligt alternativ i förhållande till barnets bästa

Varken föräldrars konflikt eller tvångsvård är idealistiskt för barn. Avvägningen mellan att låta ett barn fortsätta att utsättas för föräldrarnas konflikt mot att tvångsomhänderta barnet handlar om att avgöra vad som är minst sämst för barnet snarare än vad som är barnets bästa. Barnets bästa är naturligtvis att inte bli utsatt för vare sig det ena eller det andra. Pest eller kolera. Att barn utsätts för föräldrars konflikt och att de blir tvångsomhändertagna med anledningen av konflikten förkommer dock, vilket har konstaterats inledningsvis i det här arbetet. Det här kapitlet ämnar undersöka vilka risker som föreligger med dels föräldrars konflikt, dels tvångsvård för att i förlängningen ta reda på om tvångsvård med anledning av föräldrars konflikt är ett lämpligt alternativ.

Nedan följer redogörelser för intervjuer med praktiker, forskning av Annika Rejmer ensam och tillsammans med Ann Sofie Bergman samt expertuttalanden från Torgny Gustavsson, om hur barn påverkas av föräldrars konflikt. Dessa vägs i sin tur mot de risker som föreligger med tvångsvård enligt praktiker och studier som bedrivits i frågan av dels diverse myndigheter, dels Titti Mattson tillsammans med Bo Vinnerljung.

2.1 Praktikers åsikter och erfarenheter

2.1.1 Sara Lundqvist, överläkare

Lundqvist berättar att en stor del av patientgruppen på BUP består av barn som far illa av föräldrars konflikter. Hon berättar att det är svårt att få psykologisk och medicinsk behandling för psykiatriska symtom hos dessa barn att vara verksam så länge konflikten mellan föräldrarna pågår. Konflikten är en faktor som vidmakthåller barnets psykiatriska symtom och som gör behandling verkningslös. Lundqvist menar att det krävs att en individ har tillgång till trygga anknytningspersoner för att en behandling av individens psykiatriska symtom ska vara verksam. I familjer där föräldrarna har en konflikt blir föräldrarna otrygga för barnet och barnet blir i stället ensamt.

Det går att dra en parallell mellan det Lundqvist berättar och en skottskadad person. För att kunna behandla personen effektivt krävs att kulan först tas ur kroppen. I det här fallet utgör föräldrarnas konflikt kulan. Det säger sig självt att det måste innebära svårigheter att behandla ett barn för ett problem som barnet fortsätter att utsättas för dagligen. Det är dessutom oroväckande att föräldrar inte tar sitt ansvar, trots att barnet behöver uppsöka vård hos BUP.

På frågan om vad som är mest påfrestande för ett barn, föräldrars konflikt eller ett tvångsomhändertagande svarar Lundqvist att det är olika från fall till fall. Lundqvist upprepar att barnet behöver trygga anknytningspersoner. Hon menar att barnet ofta har dysfunktionella anknytningsmönster med sig från familjen som under lång tid levt på ett icke-fungerande sätt, vilket utgör en utmaning för barnet när de ska knyta an till andra. Det ställer i sin tur väldigt höga krav på de personer som får agera ”ställföreträdande föräldrar”, d v s. familjehem eller vuxna på HVB-hem.

Lundqvist betonar att hon anser att det ska ställas högre krav på föräldrars föräldraförmåga oberoende av föräldrarnas egna svårigheter. Föräldrar behöver dels behandling för sina egna problem, dels parallell behandling tillsammans med barnet för att etablera och vidmakthålla en trygg kontakt. Föräldrarnas konflikt måste hanteras utan att involvera barnet, samtidigt som föräldrarna ska erhålla stöd i deras föräldraroll, men även stöd i kontakten till barnet. Lundqvist menar att det är möjligt att ett tvångsomhändertagande kan vara ett lämpligt tillvägagångssätt för att etablera hennes förslag på insats, d v s. parallella behandlingar, dels en behandling som riktar sig mot föräldrarnas konflikt, dels en behandling gentemot föräldrarnas kontakt till barnet.

Den slutsats som går att dra av vad Lundqvist berättar är att föräldrar måste börja ta mer ansvar. Familjen är trots allt det mest grundläggande för ett barn. Föräldrar måste således börja se till sitt barns behov framför sina egna i stället för det omvända. Ett tvångsomhändertagande kan vara ett tillvägagångssätt för att få föräldrar att förstå detta, men också för att kunna få behandling att verka på ett tillfredställande sätt.³⁶

2.1.2 Jenny Anberg och Sara Lanneng, familjerättssekreterare

Anberg och Lanneng berättar att de upplever att de allra flesta barn mår dåligt av föräldrars långvariga och djupgående konflikter. Många barn bekräftar i samtal med familjerätten att det är jobbigt att föräldrarna bråkar. Det kan visa sig genom olika psykiska och psykosomatiska symtom. Det är inte helt ovanligt att barn till slut inte orkar med konflikten och ”väljer” att ställa sig på en förälders sida, d v s. barnet tar till slut ansvar för situationen som föräldrarna inte lyckats lösa.

---

³⁶ Lundqvist, Sara, intervju via email, 2021-10-13.

Vidare berättar Anberg och Lanneng att andra tecken på att barn mår dåligt av föräldrars konflikt kan visa sig i utåtagerande beteende i skolan, vilket påverkar relationer till lärare och till andra elever, svårigheter att koncentrera sig och därmed försämrade studieresultat. Andra tecken på hur föräldrars långvariga konflikt påverkar barnets mående kan visa sig i självskadebeteende, ätstörningar eller missbruk.

Anberg och Lanneng hävdar att tvångsomhändertagande med anledning av föräldrars långvariga konflikter är relativt ovanligt. De menar att ett tvångsomhändertagande är en oerhörd påfrestning i ett barns liv och ska vara det allra sista alternativet som en lösning på en för barnet outhärdlig situation. Det kan dock vara en så allvarlig situation att ett tvångsomhändertagande kan behövas, när föräldrarnas konflikt utgör ett allvarligt hot mot barnets liv eller hälsa.

På frågan om ett tvångsomhändertagande kan vara ett lämpligt tillvägagångssätt för att neutralisera barnet gentemot sina föräldrar och konflikten dem emellan, och därigenom vara förmånligt för barnet och dess bästa, fortsätter Anberg och Lanneng på ovanstående resonemang om att ett tvångsomhändertagande är det allra sista alternativet. De menar att om ett tvångsomhändertagande blir aktuellt har föräldrarnas konflikt pågått under många år och familjerätt och socialtjänst har under lång tid arbetat på många olika sätt för att försöka hjälpa familjen exempelvis via samarbetssamtal och familjebehandling. För att ett tvångsomhändertagande ska bli aktuellt ska ett barn ha hunnit bli starkt indraget i konflikten och kanske även ha valt en förälder för att på något vis kunna hantera en omöjlig situation.

Anberg och Lanneng menar att en LVU-placering i vissa fall kan vara en hjälp för barnet, men att det bygger på att barnet placeras hos ett bra familjehem som kan hjälpa barnet på ett adekvat sätt. Om barnet placeras på ett HVB-hem är risken att barnet far illa av placeringen större än risken att barnet far illa om det bor kvar hos en av föräldrarna.

Vidare berättar Anberg och Lanneng att det är deras erfarenhet att när föräldrar har en långvarig och djupgående konflikt finns det samtidigt andra problem i familjen. Det finns ofta någon form av psykisk ohälsa hos någon av föräldrarna eller hos båda. Det finns ofta uppgifter om att det har förekommit någon form av våld i familjen eller att det brister i en av, eller hos båda, föräldrarnas omsorgsförmåga om barnet, fortsätter dem. De avslutar med att konstatera att vad som blir bäst för ett barn i den här situationen måste bedömas utifrån varje enskilt fall.

Anberg och Lanneng betonar att det är en väldigt svår och komplex fråga samt att det är viktigt med ett nära samarbete mellan socialtjänst och familjerätt.³⁷

2.1.3 Ulrika Berg, enhetschef socialtjänsten

Berg berättar att det inte är ovanligt att barn som är aktuella på familjerätten på grund av en vårdnadsutredning också blir aktuella på hennes avdelning för utredning enligt 11:1 socialtjänstlagen (2001:453) (SoL). Detta beror på att exempelvis skolan gör orosanmälningar på grund av att barnet har ett problematiskt beteende i skolan som påvisar att barnet inte mår bra. Föräldrar i dessa ärenden gör också orosanmälningar som grundar sig på en oro för hur barnet har det hos den andra föräldern. Det som ofta är påtagligt i dessa ärenden är att det inkommer flera orosanmälningar, vilket i sin tur innebär att barnen blir aktuella för utredningar enligt 11:1 SoL upprepade gånger. Berg berättar vidare att dessa föräldrar inte har fokus på barnet utan på sina egna behov av att komma åt den andra föräldern. Föräldrarna reflekterar inte över hur konflikten påverkar barnet, vilket kan leda till att barnet inte få sina behov tillgodosedda.

Berg anser att LVU kan vara tillämpligt att pröva i dessa fall där konflikten påverkar barnets mående och fungerande. Barnet behöver skydd från att fortsatt utsättas för konflikten. Vid en placering utanför hemmet får barnet möjlighet till lugn och ro. Socialtjänsten kan styra upp umgänget med båda föräldrarna på ett sätt som innebär trygghet för barnet och där barnet inte tvingas välja sida mellan föräldrarna.

Berg ser det som en skyldighet att pröva LVU om det inte hjälper att prata och medvetandegöra föräldrarna om hur skadligt deras agerande är för deras barn. Att pröva LVU kan i bästa fall leda till att föräldrarna förstår allvaret i sitt agerande och förstår att de måste förändra sitt beteende, menar hon. Om föräldrarna inte får förståelse för detta är inte föräldrarna lämpliga eftersom de kommer att fortsätta utsätta barnet för omsorgsbrister och psykisk misshandel som den djupgående konflikten innebär för barnet.

Vidare berättar Berg att umgängessabotage är väldigt negativt för barnet, men även problematiskt utifrån behovet av kontinuitet. Det är därför viktigt att identifiera om orsaken till umgängessabotaget är någon form av våld.³⁸

---

³⁷ Anberg, Jenny, Lanneng, Sara, intervju via email, 2021-11-10.

³⁸ Berg, Ulrika, intervju via email, 2021-11-15.

2.1.4 Mats Sjösten, lagman vid Varbergs tingsrätt

Enligt Sjösten tillmäts kontinuitetsprincipen, på bekostnad av barnets rätt till kontakt med båda sina föräldrar, allt för stor betydelse. Med utgångspunkt i problematiken kring en nära och god kontakt – kontinuitetsprincipen – barnets åsikter, som arbetet återkommer till i kapitel 3, kan en LVU-placering före/under processen i allmän domstol innebära att fokus kan vara på barnets rätt till kontakt med båda föräldrarna, menar Sjösten.

En LVU-placering kan bli aktuellt i det fall, även om det är ovanligt, när en förälder avskärmat den andra föräldern för barnet och domstolen flyttar vårdnaden till den kanske ganska okände föräldern för barnet. En LVU-placering kan i sådana fall fungera som en övergång som bidrar till att flytten kan åstadkommas med bra resultat, menar Sjösten.³⁹

2.2 Forskning och expertuttalanden om hur barn far illa av föräldrars konflikt

”Föräldrakonflikter är en av de mest destruktiva upplevelserna för barns mentala hälsa. Detta gäller i synnerhet de konflikter som föregått en skilsmässa och som fortsätter i form av en vårdnadstvist.”

– Rudolph Schaffer, professor i psykologi.⁴⁰

Först och främst ska begreppet konflikt definieras. En konflikt anses föreligga då någon eller några agerar eller planerar att agera på ett sätt som får till följd att förluster uppstår eller att belöningar uteblir.⁴¹ I vårdnadstvister utgör barnet både förlusten och belöningen.

Att föräldrar separerar är ofta något negativt för barn. Om separationen följs av en vårdnadstvist innebär det oftast ytterligare påfrestningar. Konflikten som ligger till grund för vårdnadstvisten skapar ett negativt känsloklimat för barnet, vilket kan följa barnet genom uppväxten och påverka barnets personlighetsutveckling. Konflikten kan enligt barnpsykiatrin även bidra till att barn utvecklar beteendestörningar samt psykiska störningar.⁴²

---

³⁹ Sjösten, Mats, intervju via email, 2021-11-17.

⁴⁰ Annika Rejmer, Barnperspektiv och barnets bästa i tingsrätts handläggning av vårdnadstvister, SvJT 2002, s. 149 - 150.

⁴¹ Rejmer, Annika, Vårdnadstvister En rättsociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa, Sociologiska institutionen Lunds universitetet 2003, s. 172.

⁴² Rejmer (2002), s. 149 - 150.

Forskning visar att långvariga och djupa konflikter mellan föräldrar kan leda till att barn utvecklar psykisk ohälsa, beteende- och skolproblem samt försämrade förmåga att hantera stress.⁴³ Annika Rejmer och Ann-Sofie Bergman har i sin forskning kommit fram till att en majoritet av barn som är föremål för vårdnadstvister lider av oro, rädsla, otrygghet, sömnproblem, mardrömmar samt nedstämdhet. Många barn har även fysiska symtom i form av magont, huvudvärk osv. Vissa barn visar upp både psykiska och fysiska symtom samtidigt.⁴⁴ Föräldrar vittnar om barn i femårsåldern som vill ta livet av sig.⁴⁵

Barn tar med föräldrars konflikt till skolan där den visar sig genom barns koncentrationssvårigheter, utåtagerande beteende, skolk och skolvägran.⁴⁶ Något som naturligtvis hämmar barns utveckling. Rejmer visar i sin forskning att det finns en överrepresentation av barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar bland barn som är föremål för föräldrars konflikt. Det finns, enligt Rejmer och Bergman, två sätt att tolka denna överrepresentation. Antingen har barnens funktionsnedsättning bidragit till föräldrarnas konflikt eller så beror funktionsnedsättningen delvis på föräldrarnas konflikt. Den senare tolkningen innebär att barnet fått en funktionsnedsättning på grund av föräldrarnas långvariga och djupa konflikt. Den senare tolkningen stöds också av föräldrar som vittnar om att deras barn är försenad i utvecklingen eller till och med gått tillbaka i utvecklingen.⁴⁷

Även yngre barn riskerar fara illa på grund av föräldrarnas konflikt trots att de är i väldigt låg ålder. Dels på grund av att yngre barns utveckling av anknytning till föräldrarna och förmågan att reglera känslor påverkas av föräldrarnas konflikt, dels eftersom konflikter föräldrar emellan riskerar påverka föräldraförmågan vilket i sin tur kan leda till brister i barnets omsorg.⁴⁸

Att föräldrars konflikt kan leda till att föräldrar brister i omsorgen av barnet innebär att konflikten utgör grund för ett tvångsomhändertagande enligt 2 § LVU. Lagstiftaren samstämmer med Bergman och Rejmers forskning. Av motivuttalanden framgår att föräldrars konflikt kan utgöra grund för tvångsomhändertagande av barn. Föräldrar brister i omsorgen av

---

⁴³ Bergman, Rejmer, s. 445.

⁴⁴ Bergman, Rejmer, s. 440 - 441.

⁴⁵ Bergman, Rejmer, s. 441.

⁴⁶ Bergman, Rejmer, s. 442.

⁴⁷ Bergman, Rejmer, s. 442.

⁴⁸ Bergman, Rejmer, s. 443.

barnet när de låter deras djupgående konflikt påverka barnet på det sätt som forskningen visar, menar lagstiftaren.⁴⁹

En annan grund för tvångsomhändertagande av barn enligt 2 § LVU är psykisk misshandel, vilket Torgny Gustavsson hävdar att långvariga och djupa vårdnadstvister utgör. Gustavsson använder sig visserligen av begreppet barnmisshandel.⁵⁰ Unicef menar dock att begreppet barnmisshandel innefattar både fysisk och psykisk misshandel.⁵¹ Gustavsson ger ingen anledning att anta att han inte delar Unicefs uppfattning att begreppet barnmisshandel är synonymt med psykisk misshandel, varför arbetet i fortsättningen kommer utgå från begreppet psykisk misshandel.

Gustavsson utgår från tre olika perspektiv i sitt resonemang om att föräldrars långvariga och djupgående konflikter utgör psykisk misshandel;

1. Förlust. Barnet utsätts för dels yttre förluster såsom att inte få träffa en förälder, förlust av kompisar och miljö, dels inre förluster så som förlust av förutsägbarhet i livet.
2. Exploatering. Barnet får vara sändebud mellan föräldrarna – ”du kan säga till pappa att han är...”.
3. Förslavning. Barnet används som ett tillhygge i föräldrarnas konflikt, men barnet fungerar samtidigt som någon sorts pokal som föräldrarna tävlar om.⁵²

Gustavsson menar att den generella reaktionen bland barn som lever i skottlinjen för föräldrars konflikt är att gå tillbaka i utvecklingen. Många barn upplever sorg, saknad och ångest, vilket visar sig på olika sätt beroende på barnets ålder. Hos små barn visas det oftast genom oro och att de har lätt för att bli arga, men även som exempelvis fobier och tvångstankar. Det senare som ett sätt att kontrollera sin tillvaro. Tankar om och försök till självmord förekommer även. Självmordshandlingar hos yngre barn beror oftast på föräldrars konflikter.⁵³ Detta samstämmer med föräldrars berättelser i Rejmers och Bergmans forskning.

---

⁴⁹ Prop. 1989/90:28, s. 108.

⁵⁰ SOU 1995:79, bilaga 15, s. 323.

⁵¹ <https://unicef.se/fakta/vald-mot-barn>, hämtad 2022-02-03.

⁵² SOU 1995:79, bilaga 15, s. 323.

⁵³ SOU 1995:79, bilaga 15, s. 324.

Barn kan drabbas av långvariga konsekvenser av sina föräldrars konflikt menar Gustavsson. Sådana konsekvenser kan vara en skadad könsidentitet gentemot både sitt eget kön och det motsatta. Barns framtida syn på relationer och föräldraskap kan även ta skada. Det har visat sig att barn med psykiska problem ofta har föräldrar som fått genomlida komplicerade föräldrakonflikter som barn.⁵⁴

Gustavsson anger ett antal rättigheter som barn borde ha i dessa situationer. För det första ska barnets bästa vara avgörande. För det andra måste föräldrar kunna sätta barnets behov före sina egna. För det tredje har barn behov av båda sina föräldrar. För det fjärde behöver vårdnadstvistprocessen vara så kort som möjligt.⁵⁵

Sammanfattningsvis går det att konstatera att forskning och experter hävdar att föräldrars konflikter är skadliga för barn utifrån både ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv. Föräldrars konflikt/vårdnadstvist kan utgöra både en brist i omsorgen och psykisk misshandel, vilket utgör grund för tvångsomhändertagande enligt 2 § LVU. Föräldrars konflikt kan således utgöra en miljörisk för barn likt exempelvis föräldrars missbruk.

2.3 Risker som följer med tvångsvård av barn

Syftet med tvångsomhändertaganden av barn är att kunna tillgodose barnet en trygg uppväxt med livskvalitet dagligen, men även i framtida vuxenliv. Studier visar dock upp en bild som inte är förenlig med syftet.⁵⁶

Både psykisk och fysisk ohälsa är vanligt förekommande hos barn som är placerade, d v s. barn som är tvångsomhändertagna eller frivilligt placerade i exempelvis familjehem. Enligt Socialstyrelsen ska 20 respektive 40 procent av alla placerade sjuåringar ha koncentrationssvårigheter och kontakt med BUP.⁵⁷ Forskning visar att det är vanligt förekommande att placerade barn får uppleva flera omplaceringar.⁵⁸

---

⁵⁴ SOU 1995:79, bilaga 15, s. 325.

⁵⁵ SOU 1995:79, bilaga 15, s. 325 – 326.

⁵⁶ SBU. Insatser för bättre psykisk och fysisk hälsa hos familjehemsplacerade barn. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2017. SBU-rapport nr 265, s. 17.

⁵⁷ Socialstyrelsen, Skolverket, Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar, artikel 2013-1-2, s. 29 - 30.

⁵⁸ SBU-rapport 265/2017, s. 16 - 17.

Socialstyrelsen har i rapporter och utredningar flaggat för att det är betydligt vanligare att placerade barn, går ut grundskolan utan behörighet till gymnasiet, än barn som inte är placerade, oberoende av barnets ålder vid placeringen.⁵⁹ En naturlig följd av detta är att vuxna som varit tvångsomhändertagna som barn har lägre utbildningsnivå i större utsträckning än den övriga befolkningen.⁶⁰ Studier av Socialstyrelsen och Skolverket visar att placerade barn har hälften så stor chans att studera på högskola/universitet jämfört med övriga barn med samma begåvning/betyg. Forskning visar att detta beror på att barn som bor i exempelvis familjehem ofta underpresterar.⁶¹

Socialstyrelsen och Skolverket kallar detta för ”skolmisslyckanden”. Myndigheterna ställer upp fyra faktorer som kan förklara att placerade barn underpresterar i skolan. Den första förklaringen är att uppväxtmiljön har varit instabil genom återkommande byten av familjehem och skolor. Den andra förklaringen är att socialtjänsten inte prioriterar barnets skolgång.⁶² Exempelvis framkommer det av Socialstyrelsens rapporter att barn inte gått i skolan alls under långa perioder på grund av flertalet flyttar mellan HVB-hem eller familjehem.⁶³ Den tredje förklaringen är att barn hamnar mellan stolarna på grund av en oklar ansvarsfördelning mellan skolan och socialtjänsten. Den sista förklaringen är att omgivningen, d v s. familjehemsföräldrar, socialsekreterare och lärare, har låga förväntningar och underskattar ofta barnets begåvning och förmåga i skolan.⁶⁴ Skolan är avgörande för barn som är tvångsomhändertagna eftersom forskning tyder på att skolmisslyckanden bland dessa barn leder till en negativ utveckling i form av självmord, missbruk, kriminalitet, bidragsberoende och tonårsföräldraskap.⁶⁵

Forskning visar att självmordsbeteende, allvarlig psykisk ohälsa, psykofarmakakonsumtion samt förtidspension på grund av psykisk sjukdom, är mycket vanligare bland vuxna som bott i familjehem som barn än övriga vuxna. Tillstånd som dessa individer troligen redan under tiden för tvångsvården/frivilliga vården ska ha visat tecken på.⁶⁶ Detta stöds av rapporter och

---

⁵⁹ Socialstyrelsen, Vård och omsorg om placerade barn öppna jämförelser och utvärdering rekommendationer till kommuner och landsting om hälsa och utsatthet, artikel 2013-3-7, s. 27.

⁶⁰ Socialstyrelsen, 2013-3-7, s. 16.

⁶¹ Socialstyrelsen, Skolverket, s. 26.

⁶² Socialstyrelsen, Skolverket, s. 27.

⁶³ Socialstyrelsen, Skolverket, s. 36.

⁶⁴ Socialstyrelsen, Skolverket, s. 27.

⁶⁵ Socialstyrelsen, Skolverket, s. 26.

⁶⁶ Mattson, Titti, Vinnerljung, Bo, Barn i familjehem, Förslag på åtgärder som skulle göra skillnad för samhällets mest utsatta, SNS förlag 2016, s. 21.

utredningar som ger intrycket av att barn får bristfällig vård både för psykisk och fysisk hälsa under tiden för omhändertagandet.⁶⁷

2.4 Analys

2.4.1 Praktikernas erfarenhet av barn som far illa

Först och främst går det att konstatera att praktikerna och forskningen är samstämmig. De sakkunnigas uppfattning och erfarenhet är att barn mår dåligt av föräldrars konflikter. Föräldrar sätter sina behov framför sina barns, vilket i sin tur får allvarliga konsekvenser för barnen i form av försämrade studieresultat, psykisk ohälsa osv.

Anberg och Lanneng beskriver att barn tvingas ta ställning mellan föräldrarna för att få slut på konflikten. Föräldrarna ställer indirekt ett ultimatum till barnet att välja mellan dem. Barnet tvingas alltså ta ansvar för föräldrarnas konflikt. Ett ansvar inget barn ska behöva ta. Inget barn ska behöva välja mellan sina föräldrar. Berg menar att många av de orosanmälningar som skickas in av föräldrar som befinner sig i konflikt med den andra föräldern syftar till att komma åt den andra föräldern, snarare än att se till barnets behov. Detta går att koppla till Torgny Gustavssons resonemang om psykisk misshandel. Barnet får fungera som både ett tillhygge och en trofé i konflikten. Barnet används för att komma åt den andra föräldern, men samtidigt är det barnet föräldern vill vinna. Att ett barn tvingas ta ställning mellan sina föräldrar innebär i praktiken att barnet förlorar den förälder som barnet inte väljer.

2.4.2 Avvägning mellan risker

Lundqvist menar att det är svårt att behandla barn som mår dåligt av föräldrars konflikt eftersom behandlingen ofta är verkningslös på grund av att konflikten är pågående, vilket tyder på att staten behöver gå in och skydda dessa barn eftersom föräldrarna inte lyckas göra det och sjukvården/psykiatrien inte räcker till. Studier visar dock att tvångsvårdsinstitutet inte är riskfritt. Framför allt är skolmisslyckanden en stor riskfaktor för barn som är tvångsomhändertagna. Skolmisslyckanden leder i förlängningen till diverse konsekvenser så som exempelvis psykisk ohälsa.

Den här typen av tvångsomhändertaganden syftar dock inte till att vara långvariga. Syftet är familjeåterförening som vid alla andra tvångsomhändertaganden, men till viss del förväntas familjeåterföreningen ske fortare än i övriga fall. Socialtjänsten kan reglera umgänget, ge barnet

---

⁶⁷ Mattson, Vinnerljung, s. 18.

lugn och ro och separera barnet från konflikten, som Berg beskriver. De allmänna domstolarna ges en möjlighet att se till barnets bästa utifrån ett långsiktigt perspektiv och, som Sjösten menar, ges en möjlighet att fokusera på en nära och god kontakt till båda föräldrarna. Det senare är trots allt huvudregeln och det som i grunden generellt anses vara bäst för ett barn.⁶⁸ Risken för skolmisslyckanden hos denna grupp av barn torde därför inte vara lika allvarlig som för övriga grupper. Risken för skolmisslyckanden föreligger även i de fall dessa barn är kvar i hemmet. I det senare fallet riskerar barn leva i en konfliktfylld miljö under lång tid, vilket till och med kan utgöra en större risk för skolmisslyckanden än tvångsomhändertagandet utgör.

Lundqvist betonar att det bör ställas mer krav på föräldrars föräldraförmåga och Anberg och Lanneng betonar att ett tvångsomhändertagande ska vara en sista utväg. Det står i koherens med att ett barn mår bäst av en stabil och varaktig relation till båda sina föräldrar. Det är således viktigt att socialtjänsten och familjerätten kan erbjuda föräldrar rätt resurser för att dels förbättra samarbetet föräldrarna emellan, men framför allt föräldraförmågan.

Både Lundqvist och Anberg och Lanneng betonar vikten av att barnet kommer till ett bra familjehem. Anberg och Lanneng ser inte HVB-hem som ett alternativ. Lundqvist berättar att barn i dessa situationer har problem med att knyta an till människor eftersom anknytningen till föräldrarna brister. Det innebär således att familjehemmen som dessa barn kommer till måste vara väl införstådda i barnens problematik och veta hur de ska agera för att ett tvångsomhändertagande ska gynna barnen.

Å andra sidan har staten en skyldighet att skydda barn från att fara illa, precis som Berg konstaterar. Det är en skyldighet som inte går att göra eftergift för. Att tvångsvård är lika riskfyllt för barn som att bo kvar hemma eller att det inte finns familjehem som kan tillgodose barnens behov, är inte tillräckliga argument mot tvångsvård. Det är statens ansvar att säkerställa att barn tillhandahålls den vård, oavsett orsak, som barnet är i behov av.

Samtliga intervjuobjekt är överens om att ett tvångsomhändertagande kan vara ett alternativ för att neutralisera barnet från konflikten. Det bygger dock på att barnet vid en placering ges de möjligheter som tvångsomhändertagandet syftar till. Lek med tanken att tvångsvårdsinstitutet var så riskfyllt för ett barn att det eventuellt ansågs bättre för barnet att vara kvar hos sina

---

⁶⁸ Se kapitel 3.

föräldrar där barnet utsätts för sexuella övergrepp. Ett sådant tvångsvårdsinstitut skulle aldrig accepteras. En diskussion om huruvida tvångsvård är bäst för barnet i en sådan situation skulle aldrig äga rum. Varför accepteras ett tvångsvårdsinstitut som inte med säkerhet kan skydda barn från att fara illa på grund av föräldrarnas konflikt? D v s. ett tvångsvårdsinstitut som säkerställer att det finns familjehem som på fullgott sätt tillgodoser även dessa barns behov. Lundqvist berättar att en stor del av hennes patientgrupp är just barn som far illa av föräldrars konflikt. Den här gruppen kan således inte anses vara en försumbar del av de barn som far illa.

2.5 Tvångsvård i förhållande till barnets bästa – en slutsats

Forskning visar att barn far illa av föräldrars konflikter samtidigt som studier visar att det finns risker med tvångsvård. Pest eller kolera. Vad är egentligen bäst för barnet? Som Anberg och Lanneng pekar på är tvångsvård en sista utväg och betonar att bedömningen av vad som blir bäst för barnet måste göras i varje enskilt fall.

Slutsatsen jag drar av samtliga intervjuer är att ingen är främmande för att tvångsvårdsinstitutet används i dessa situationer, men att det är viktigt att det inte används för lättvindigt. Ett barns behov av sina föräldrar är stort och det är därför avgörande att ett tvångsomhändertagande inte gör mer skada än nytta. För att göra nytta krävs det att socialtjänsten tillsammans med familjehem är väl förberedda på de behov som dessa barn har.

Det krävs också ett gott samarbete med sjukvården/psykiatrin för att tillgodose både barnets och föräldrarnas behov av behandling. Uppfylls dessa krav kan, som Sjösten konstaterar, fokus ligga på barnets behov av en nära och god kontakt till båda sina föräldrar. Allmänna domstolar ges således mer redskap till att faktiskt utreda vad som är bäst för barnet i en vårdnadstvist. Föräldrar förstår, som Berg skriver, förhoppningsvis allvaret i sitt agerande. I slutändan kan barn ges en möjlighet till en lugn och trygg uppväxt utan att de personer som ska stå barnets närmst är i konflikt med varandra.

3. Grundförutsättningar för vårdnadstvistsens prövning i allmän domstol

6 kap FB innehåller regler om vårdnad, boende och umgänge. Syftet med regleringen är att möjliggöra en god uppväxt för barn.⁶⁹ När föräldrar inte kan komma överens om deras gemensamma barn och inleder en vårdnadstvist i allmän domstol är det således främst

---

⁶⁹ Schiratzki (2013), s. 123.

regleringen i 6 kap FB som domstolen ska grunda sina beslut på. Det här kapitlet ämnar problematisera att regleringen i 6 kap FB inte alltid räcker till för att uppfylla dess syfte.

Av 6:1 FB framgår att ett barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran samt att barnet ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Begreppet omvårdnad innefattar både fysisk och psykisk omsorg. Fysisk omsorg omfattar ett barns rätt till exempelvis bostad och utbildning, medan psykisk omsorg omfattar ett barns rätt till exempelvis kärlek.⁷⁰ Rätten till trygghet omfattar stabilitet och att barnet har personer i sin närhet som barnet kan lita på.⁷¹ Förbudet mot kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling innebär ett förbud mot fysisk misshandel, men även annan behandling som kan få konsekvenser för barnets personlighetsutveckling, d v s. psykisk misshandel.⁷² Det är vårdnadshavarna/en som ska se till att barnets behov enligt 6:1 FB blir tillgodosedda. Eftersom huvudregeln är att det är barnets föräldrar, eller en av dem, som är vårdnadshavare ansvarar således föräldrarna för barnets rätt till trygghet, omvårdnad mm.⁷³

3.1 Barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge

6:2a FB ger uttryck för principen om barnets bästa. Sedan juni 2021 stadgar regeln att barnets bästa ska vara avgörande vid alla *frågor* rörande vårdnad, boende och umgänge. Tidigare skulle barnets bästa vara avgörande vid alla *beslut* rörande vårdnad, boende och umgänge. Ändringen gjordes i syfte att stärka barnets ställning i vårdnadstvister.⁷⁴ Ändringen ligger väl i linje med det stärkta barnrättsperspektivet som följer av att barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020. Principen om barnets bästa är en av barnkonventionens fyra grundprinciper och därmed också en av de viktigaste artiklarna.⁷⁵ Artikel 3 ska således genomsyra hela barnkonventionen, men även alla andra åtgärder som rör barn men som inte direkt omfattas av konventionen.⁷⁶ Artikel 3 barnkonventionen stadgar att barnets bästa ska komma i första hand, vilket innebär att barnets bästa ska komma i första hand vid alla frågor, beslut, åtgärder etcetera som rör barn.

---

⁷⁰ Rejmer (2002), s. 143.

⁷¹ Wallin, Gösta, m.fl., Föräldrabalken en kommentar, Nordstedts juridik, suppl. 21 JUNO version, 6:1 FB.

⁷² Wallin, m.fl., 6:1 FB.

⁷³ 6:2 FB.

⁷⁴ Prop. 2020/21:150, s. 1.

⁷⁵ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara bäst för barnet, svensk översättning (2018), p. 1.

⁷⁶ SOU 2020:63, s. 187.

Först därefter kan en avvägning göras mot andra intressen, men principen om barnets bästa ska väga tungt vid en sådan avvägning.⁷⁷

Att barnets bästa ska komma *i första hand* är en formulering som skiljer sig åt från 6:2a FB som kräver att principen om barnets bästa ska vara *avgörande*. Principen om barnets bästa ges med andra ord större vikt i frågor om vårdnad, boende och umgänge än vad barnkonventionen ställer krav på. Barnkonventionens artiklar kan sägas utgöra minimiregler varför detta är att se som positivt.⁷⁸

Principen om barnets bästa har även fått en betydande roll i EKMR eftersom samtliga medlemsstater till EKMR även är parter till barnkonventionen.⁷⁹ Europadomstolen har konstaterat att barnets bästa är av avgörande betydelse i alla mål som rör barn.⁸⁰

Det går inte att ge en generell beskrivning av principen om barnets bästa. Innebörden måste bestämmas i varje enskilt fall utifrån en bedömning av barnets specifika förhållanden.⁸¹ HD har uttryckt att hänsyn måste tas till barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling, där både kortsiktiga och långsiktiga effekter ska beaktas. Vidare konstateras det att det i princip är omöjligt att objektivt slå fast vad som är barnets bästa och därmed blir domstolens och socialnämndens bedömningar avgörande för vad som bedöms vara ett barns bästa.⁸²

Lagstiftaren har i 6 kap FB velat fästa särskild vikt vid vissa omständigheter i bedömningen. 6:2a FB anger att bedömningen över vad som är bäst för barnet ska fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, samt vid barnets behov av en nära och god kontakt till båda föräldrarna.⁸³ Bedömningen av vad som utgör barnets bästa ska ta sikte på barnets framtida situation.⁸⁴

---

⁷⁷ SOU 2020:63, s. 191

⁷⁸ Art. 41 barnkonventionen

⁷⁹ FRA, Europarådet, (2016), s. 27

⁸⁰ Hoffman mot Tyskland, mål nr 34045/96, dom meddelad den 11 oktober 2001, p. 40.

⁸¹ Prop. 2020/21:150, s. 41.

⁸² NJA 1998 s. 675.

⁸³ Prop. 2020/21:150, s. 42.

⁸⁴ Kaldal, Anna, Parallella processer - En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål, Jure förlag 2010, s. 114.

Begreppet övergrepp avser bland annat misshandel, både fysisk och psykisk sådan. Det är risken för att barnet far illa som är avgörande, d v s. det behöver inte vara ställt utom allt tvivel att ett barn ska fara illa. Föreligger det konkreta omständigheter som talar för att ett finns en risk att barnet kommer att fara illa av exempelvis psykisk misshandel ska det väga tungt i förhållande till övriga omständigheter vid beslutsfattandet.⁸⁵

En nära och god kontakt till båda föräldrarna är viktig för att tillfredsställa barnets behov av trygghet samt behov av att ge och få kärlek.⁸⁶ I delbetänkandet Barnets rätt 2 räknas barns grundläggande behov upp. Två av dessa behov är följande;

1. Barn behöver ett stabilt och varaktigt förhållande till föräldrar.
2. Barn har behov av samhörighet med båda föräldrarna även om dessa är i konflikt med varandra.⁸⁷

Avbrott i barnets relation med sina föräldrar kan få barnet att känna sig övergivet, vilket i förlängningen kan innebära att barnets trygghetskänsla i grunden blir störd.⁸⁸

Huvudregeln kan således sägas vara att den förälder som på bästa sätt kan tillgodose en nära och god kontakt mellan barnet och den andra föräldern ska få vårdnaden alternativt vara boendeförälder vid gemensam vårdnad. Har en förälder motverkat umgänge mellan barnet och den andra föräldern och det finns en risk att föräldern kommer att fortsätta sabotera umgänget ska i regel den andra föräldern tilldelas vårdnaden alternativt boendet.⁸⁹

I förarbetena framkommer dock uttalandet ”om inte andra omständigheter talar mot detta”.⁹⁰ En sådan omständighet är barnets behov av stabilitet och kontinuitet.⁹¹ Trots att en förälder motverkar barnets umgänge med den andra föräldern och därmed inte agerar i enlighet med barnets bästa kan denne tilldelas vårdnaden/boendet på grund av kontinuitetsprincipen. Kontinuitetsprincipen bygger på att barn inte i onödan ska behöva lämna sin invanda miljö då barnets utveckling kan komma till skada av detta. En avvägning mellan barnets behov av en

---

⁸⁵ Sjösten, s. 54 och 57,

⁸⁶ Rejmer (2002), s. 142.

⁸⁷ SOU 1979:63, s. 56.

⁸⁸ Sjösten, s. 47.

⁸⁹ Sjösten, s. 93.

⁹⁰ Prop. 1981/82:168, s. 66.

⁹¹ Prop. 1990/91:8, s. 61.

nära och god kontakt till båda sina föräldrar och barnets behov av stabilitet och kontinuitet måste således göras.⁹²

3.1.1 En nära och god kontakt med båda föräldrar eller kontinuitetsprincipen

Det förekommer att den förälder som är drivande i föräldrarnas konflikt tilldelas vårdnaden med grund i kontinuitetsprincipen. I exempelvis NJA 1992 s. 666 tilldelas den förälder som motverkar och saboterar barnets umgänge med den andra föräldern, vårdnaden, med grund i kontinuitetsprincipen.⁹³ Ett agerande som forskning och experter menar kan vara skadligt för barnets hälsa och utveckling samt kan utgöra en brist i omsorgen och/eller psykisk misshandel. Ett av Gustavssons tre perspektiv i resonemanget om att föräldrars konflikt utgör psykisk misshandel är förlust.⁹⁴ Att motverka och sabotera barnets umgänge med den andra föräldern utgör en förlust för barnet som inte får träffa sin förälder.

En förälder som genom konflikten med den andra föräldern brister i omsorgen eller utsätter barnet för psykisk misshandel tilldelas alltså i många fall vårdnaden, trots att det innebär motsatsen till en nära och god kontakt till den andra föräldern. Det strider dessutom mot 6:2a 2 st. 1 p FB – risken för att barnet (...) utsätts för övergrepp (...) eller annars far illa. Psykisk misshandel är ett övergrepp och ett barn far illa då en förälder brister i omsorgen.⁹⁵

Kontinuitetsprincipen grundar sig på argumentet att ett barns utveckling kan komma att skadas om barnet tvingas lämna sin invanda miljö.⁹⁶ Forskning visar samtidigt att barns utveckling tar stor skada av föräldrars konflikt. Gustavsson hävdar att utvecklingen hos barn som tvingas vara sändebud mellan föräldrar, som förlorar en förälder på grund av föräldrarnas konflikt eller som används som trofé och tillhygge i konflikten, tar skada.⁹⁷ Det innebär att ett barns utveckling riskerar att skadas oavsett om barnet får lämna sin invanda miljö eller inte.

När en förälder tilldelas vårdnaden på grund av kontinuitetsprincipen, trots att föräldern motverkat och saboterat umgänget mellan barnet och den andra föräldern, är det ofta mot bakgrund av konstaterandet att båda föräldrarna anses som lämpliga vårdnadshavare.⁹⁸ Med

---

⁹² Sjösten, s. 95.

⁹³ Se även NJA 1986 s. 336, NJA 1998 s. 675.

⁹⁴ Se avsnitt 2.2.

⁹⁵ Prop. 1992/93:139, s. 37.

⁹⁶ Sjösten, s. 95.

⁹⁷ Se avsnitt 2.2.

⁹⁸ Se exempelvis NJA 1986 s. 336, NJA 1992 s. 666, NJA 1998 s. 675.

bakgrund i forskningen och expertuttalanden om vad föräldrars konflikt samt den här typen av ageranden innebär och får för konsekvenser för barn, går det att ifrågasätta hur föräldrar som utsätter sina barn för det här, kan anses vara lämpliga vårdnadshavare. Det är uppenbart att dessa föräldrar inte sätter sina barns behov före sina egna.

Problematiken kring kontinuitetsprincipen har uppmärksammats tidigare. Sjösten skriver i sin bok *Vårdnad, boende och umgänge*;

”För det fall kontinuitetsprincipen får för stort genomslag kan detta medföra att en förälder som konsekvent försvårar barnets umgänge med den andra föräldern (umgängessabotage) får bättre förutsättningar för att få ensam vårdnad eller ett beslut om att barnet ska bo tillsammans med den föräldern.”⁹⁹

Föräldern som bedriver umgängessabotage skördar således vinning av sin egen orättsgärning. Desto mer föräldern motverkar umgänget mellan barnet och den andra föräldern, desto större möjlighet har föräldern att ”vinna” vårdnadstvist. Kontinuitetsprincipen riskerar således premiera föräldrar som agerar rättsstridigt, d v s. som inte följer domar mm.

Uppmärksammandet av den här problematiken har lett till att kontinuitetsprincipen, som de facto är ett undantag, till viss del fått tillbaka sin roll som undantag. Trots att en förälder motverkat umgänget mellan barnet och den andra föräldern, vilket fått till följd att barnet inte träffat den andra föräldern på mycket lång tid, ofta flera år, tilldelas den andra föräldern vårdnaden alternativt boendet, med grund i huvudregeln – en nära och god kontakt till båda föräldrarna.¹⁰⁰ Att en förälder, som inte träffat sitt barn på flera år, tilldelas vårdnaden alternativt boendet kan dock vara problematiskt i praktiken, vilket kommer framgå av den fortsatta utredningen.

Att lagstiftaren i lagen har valt att betona barnets behov av en nära och god kontakt till båda sina föräldrar har även kritiserats. Mia Edwall Insulander menar att en sådan presumtion är lätt att sammanblanda med föräldrarnas eget behov av kontakt med sitt barn. Domstolen fokuserar

---

⁹⁹ Sjösten, s. 96.

¹⁰⁰ Sjösten, s. 96 - 99.

på presumptionen snarare än barnets individuella behov.¹⁰¹ Experter menar dock att barn har ett behov av båda sina föräldrar.¹⁰² Behovet betonas även i delbetänkandet Barnets rätt 2 som ett grundläggande behov för barn.¹⁰³ Om föräldrar inte har förmågan att se till det behovet behöver domstolen göra det. Att det gynnar rättviseaspekten torde vara en rimlig slutsats. Kontinuitetsprincipen har inneburit att föräldrar som saboterar umgänge får bättre förutsättningar i vårdnadstvisterna och på samma vis innebär en nära och god kontakt till båda föräldrarna att föräldern som ser till barnets behov får bättre förutsättningar. I det här fallet går barnets behov och rättviseaspekten mellan föräldrarna hand i hand. Det bör ses som något positivt.

3.1.2 Förslag på tillägg i 6:2a FB

Utredningen till senaste lagändringen av 6 kap FB föreslår att det ska, utöver ovan nämnda omständigheter, ”fästas särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov före den egna konflikten”. Detta eftersom det föreligger en risk att barnet dras in och skadas av föräldrarnas konflikt när föräldrarna låter konflikten styra deras handlande. Lagstiftaren menar dock att alla vårdnadstvister inte grundar sig i en konflikt. En vårdnadstvist kan exempelvis också grunda sig i att den ena föräldern utsatt den andra föräldern eller barnet för våld. Vidare hävdade lagstiftaren att en ytterligare uppräkningslista av omständigheter riskerade göra regleringen svår att tillämpa. Utredningens förslag genomfördes således inte.¹⁰⁴

Att regelverket till viss del är konflikt drivande berör Annika Rejmer i sin rättssociologiska studie Vårdnadstvister. I resonemanget om intressekonflikter och värdekonflikter konstaterar Rejmer att det faktum att vårdnadstvister, som i grunden kan vara rena intressekonflikter där båda föräldrarna är lämpliga vårdnadshavare, automatiskt görs om till värdekonflikter, där fokus i stället hamnar på att framstå som mest lämplig och få den andra föräldern att framstå som olämplig, bidrar till att förstärka konflikten mellan föräldrarna.¹⁰⁵ För att få bifall för sitt yrkande måste en förälder bevisa att det är för barnets bästa att den andra föräldern inte får bifall för sitt. Det triggar upp konflikten och leder som konstaterat ovan till att föräldrarna ser till sina behov framför barnets.

---

¹⁰¹ Edwall Insulander, Mia, Dragkampen om barnen: Barnets bästa vid intressekonflikter i domstol. I Barnrätt, en antologi, Cederborg, Ann-Christin, Warnling-Nerep Wiweka (red.), upplaga 1:6, Nordstedts juridik 2014, s. 153 - 154.

¹⁰² Se avsnitt 2.2.

¹⁰³ SOU 1979:63, s. 56.

¹⁰⁴ Prop. 2020/21:150, s. 42.

¹⁰⁵ Rejmer (2003), s. 173 - 175.

Utredningen till 2021 års lagändring belyser problematiken kring föräldrar som sätter sina egna behov framför barnets. Trots att utredningen föreslog att det vid bedömningen av barnets bästa även skulle fästas särskilt avseende vid föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov före den egna konflikten, uteslöt lagstiftaren det eftersom det kunde vara till nackdel för barn och föräldrar som utsätts för våld av den andra föräldern.¹⁰⁶ En utredning som belyser ett stort problem och ett ställningstagande av lagstiftaren som tyder på att problemet inte är en prioritet. 6:5 FB ska dock uppmärksammas eftersom 2021 års ändring ger incitament till föräldrar att inte vara konfliktdrivande och se till barnets behov framför sina egna. Arbetet återkommer till 6:5 FB under avsnitt 3.3.

3.1.3 Fallet två systrar

Fallet två systrar rör som benämningen avslöjar två systrar som varit föremål för ett flertal vårdnadstvister föräldrarna emellan. I den första tvisten kommer föräldrarna överens om gemensam vårdnad och växelvist boende.¹⁰⁷ I den andra tvisten konstaterar hovrätten att ingenting tyder på att systrarna far illa hos någon av sina föräldrar samt att båda föräldrarna är lämpliga vårdnadshavare. Pappan tilldelas ensam vårdnad eftersom mamman involverat barnen i konflikten på ett sätt som riskerar att skada barnens relation till sina föräldrar, framför allt barnens relation till sin pappa. Det är hovrättens uppfattning att den yngre flickan har påverkats av mammans negativa syn på pappan och att flickans behov av att få en normal kontakt med sin pappa väger tyngre än kontinuitetsprincipen.¹⁰⁸

I den tredje tvisten yrkar pappan på att det inte ska fastställas något umgänge mellan barnen och mamman. Trots att pappan tilldelats ensam vårdnad om barnen har den yngre flickan enbart vistats hos mamman och vägrat träffa pappan. BUP drar slutsatsen i BBiC-utredningen¹⁰⁹ att mamman utsätter barnen för psykisk misshandel. Utredningen överväger att placera den yngre flickan i familjehem. Tingsrätten konstaterar att flickan inte ska ha umgänge med sin mamma under en tid, medan ett umgänge mellan den äldre flickan och mamman fastställs eftersom hon inte anses lika påverkad som sin syster.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Prop. 2020/21:150, s. 42.

¹⁰⁷ Attunda tingsrätt, T 9128-13.

¹⁰⁸ Svea hovrätt, T 5569-16.

¹⁰⁹ BBiC står för Barnets behov i centrum och beskriver ett arbetssätt för socialtjänstens barn- och ungdomsvård.

¹¹⁰ Attunda tingsrätt, T 4171-17.

I den fjärde tvisten beslutar tingsrätten interimistiskt att den äldre flickan inte längre ska ha något umgänge med sin mamma.¹¹¹ Pappan begär verkställighet eftersom flickan vägrar flytta från sin mamma till pappan. Pappan har inte haft någon kontakt med flickan sedan ett år tillbaka. Tingsrätten konstaterar att flickans inställning grundar sig på sin mammas uttalanden och uppfattningar om pappan. Det rör alltså den äldre flickan som tidigare hade en relativt fungerande relation till båda föräldrarna och inte ansågs lika påverkad av sin mamma som sin yngre syster. Hovrätten fastställer tingsrättens verkställighetsbeslut om polishämtning trots att det går emot flickans vilja.¹¹²

Flickorna har under lång tid varit starkt påverkade av sin mamma. Flickorna är djupt indragna i en lojalitetskonflikt där de inte tillåts tycka om sin pappa. De är på olika sätt rädda för honom utan saklig grund. Domstolarna har således rätt i att det bästa för flickorna är att pappan får ensam vårdnad om dem samt att umgänget med mamman begränsas eftersom mamman brister i omsorgen och/eller utsätter barnen för psykisk misshandel genom sitt agerande. Detta är dock inget domstolen tar ställning till i sina domar. I andra tvisten konstaterar hovrätten att båda föräldrarna anses lämpliga som vårdnadshavare trots att mamman involverat barnen i konflikten, men utifrån forskning och expertuttalanden, redogjorda för i avsnitt 2.2, är mammans agerande allvarligt och innebär extrema risker för flickornas hälsa. En dom eller domstolsbeslut innebär dock inte per automatik att barnens känslor och uppfattningar försvinner. Likt vad redogörelsen ovan visar vägrar de två systerarna att flytta hem till sin pappa trots att han sedan länge tilldelats ensam vårdnad om dem. Fallet illustrerar den problematik som uppkommer i praktiken då föräldrarnas konflikt leder till att vårdnaden alternativt boendet flyttas över till den förälder som anses kunna främja en nära och god kontakt mellan barnet och den andra föräldern, men som inte träffat sitt barn under lång tid eller har en bristfällig relation till det.

3.2 Barnets åsikter

Av 6:2b FB framgår att barnet ska få information och ges möjlighet att framföra sina åsikter, vilka ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Utöver punkterna i ovanstående avsnitt är barnets åsikter en viktig del vid bedömningen av barnets bästa.¹¹³ Tidigare användes begreppet *vilja* i stället för *åsikter*. Ändringen från *barnets vilja* till *barnets*

---

¹¹¹ Attunda tingsrätt, T 10670-18.

¹¹² Attunda tingsrätt, Ä 4394-19, Svea hovrätt, ÖA 6012-19.

¹¹³ Prop. 2020/21:150, s. 43.

åsikter gjordes för att tydliggöra att det inte handlar om att barn måste ta ställning i specifika frågor. Begreppet *åsikter* förväntas främja yngre barns rätt att komma till tals samt äldre barn som inte vill ta ställning mellan sina föräldrar.¹¹⁴

6:2b FB härstammar från artikel 12 barnkonventionen som ger uttryck för barns rätt att komma till tals och bli hörda, vilket innebär att ett barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet och åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Likt barnkonventionens artikel 3 är artikel 12 en av konventionens fyra grundprinciper, vilket innebär att barnets åsikter ska beaktas vid tolkningen och genomförandet av samtliga rättigheter i barnkonventionen.¹¹⁵ Detta illustreras av att barnets åsikter är den första faktorn utav sju som det ska tas hänsyn till vid bedömningen av barnets bästa, enligt barnrättskommittén.¹¹⁶

Den allmänna uppfattningen är att barn som fyllt tolv år har rätt att bestämma själva var de vill bo, d v s. att ett barn själv skulle kunna avgöra sina föräldrars konflikt. Det finns viss sanning i den allmänna uppfattningen, men det är inte hugget i sten. Åldersgränsen för när ett barns åsikter ska tillmätas betydelse beror på. Ett barn under tio år får sällan sina åsikter beaktade, medan det är betydligt vanligare för ett barn som fyllt elva år. Ett barn som fyllt 12 år får endast i undantagsfall inte sina åsikter beaktade.¹¹⁷ Att den allmänna uppfattningen inte är hugget i sten stöds också av barnrättskommitténs uttalande om att bedömningen av vilken betydelse ett barns åsikter ska tillmätas måste göras i varje enskilt fall utifrån barnets förutsättningar samt barnets förmåga att bedöma konsekvenser.¹¹⁸

Ovanstående resonemang om åldersgränserna utgår dock från att barnets åsikter faktiskt är barnets åsikter. Ibland påverkas barn till att ha en åsikt, något som inte får ske enligt barnrättskommittén.¹¹⁹ I andra fall är barn ambivalenta på så sätt att åsikterna ofta ändras. Ett barn kan säga en sak, men genom kroppsspråk ge uttryck för något annat. I vissa fall kan vad som är bäst för barnet skilja sig från barnets åsikter. Det är viktigt att understryka att barns rätt

---

¹¹⁴ Prop. 2020/21:150, s. 46.

¹¹⁵ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om Barnets rätt att komma till hörd, svensk översättning (2012), p. 2.

¹¹⁶ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), p. 52 - 53.

¹¹⁷ Sjösten, s. 67.

¹¹⁸ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009), p. 28 – 30.

¹¹⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009), p. 22.

att uttrycka åsikter är en rättighet och inte en skyldighet, vilket innebär att ett barn har rätt att välja om denne vill uttrycka sina åsikter eller inte.¹²⁰

Schiratzki menar att det finns två perspektiv på barnets åsikter. Det ena är att barnet ska få lov att påverka utgången i frågor rörande sig själv. Det andra är att barnet ska hållas utanför föräldrarnas konflikt. Ett barn ska inte behöva välja mellan sina föräldrar eller utsättas för påtryckningar att göra så.¹²¹ Schiratzki belyser således en problematik med rätten för barn att komma till tals och bli hörda. Det är därför av vikt att barnets åsikter bedöms utifrån sakkunskap och det enskilda fallet.¹²² Vårdnadsutredningar enligt 6:19 FB är avgörande för att barnets åsikter ska kunna komma till domstolens kännedom.

3.2.1 Fallet två systrar – ett perspektiv utifrån barnets åsikter

Den yngre flickan i fallet två systrar, beskrivet under avsnitt 3.1.3, skulle fylla tio år bara några dagar efter att hovrätten tilldelat pappan ensam vårdnad, trots att flickan ville bo hos sin mamma.¹²³ Det överensstämmer med ovanstående redogörelse för hur ett barns åsikter sällan beaktas då det är under tio år. I efterkommande vårdnadsvist beslutade tingsrätten att pappan fortsatt skulle ha ensam vårdnad om flickan samt att flickan inte längre skulle ha något umgänge med sin mamma över huvud taget. Flickan var då elva år och tre månader. Ett beslut som inte var förenligt med flickans åsikt som fortfarande ville bo hos sin mamma.¹²⁴

Vid tidpunkten för tingsrättens intermistiska beslut vid den fjärde vårdnadsvisten hade den äldre flickan fyllt 14 år. Hon hade då, trots att pappan tilldelats ensam vårdnad flera år tillbaka, inte träffat sin pappa på nästan ett år. Flickan hade under den här tiden bott hos sin mamma. Det interimistiska beslutet innebar att flickan inte skulle ha något umgänge med sin mamma.¹²⁵ Efter att pappan begärt verkställighet uttryckte hovrätten följande;

”(Flickan) är idag mycket lojal mot (sin mamma) och behöver därför utomstående hjälp med att få tillgång till båda sina föräldrar och hela sin släkt. (...) Sammantaget finner hovrätten att (flickans) situation är så utsatt och prekär att det är nödvändigt av hänsyn till hennes bästa att verkställighet sker,

---

¹²⁰ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009), p. 16.

¹²¹ Schiratzki, Johanna, Mamma och pappa inför rätta, upplaga 1:2, Iustus förlag 2008, s. 90.

¹²² Sjösten, s. 68 - 69.

¹²³ Svea hovrätt, T 5569-16.

¹²⁴ Attunda tingsrätt, T 4171-17.

¹²⁵ Attunda tingsrätt, T 10670-18.

även om det innebär att hennes vilja inte kan beaktas. Att (flickans) vilja får stå tillbaka är naturligtvis beklagligt, men ofrånkomligt i den aktuella situationen.”¹²⁶

Trots att flickan var 14 år gammal beaktades inte hennes vilja eftersom flickan var djupt indragen i konflikten mellan föräldrarna där hon tagit ställning för sin mamma. Flickans åsikt stod i konflikt med andra viktiga faktorer som barnrättskommittén anger bör vara en del av bedömningen av barnets bästa så som den tredje faktorn bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer samt den sjätte faktorn barnets hälsa. Den förra faktorn lyfter barnkonventionens ståndpunkt om att familjen är den grundläggande enheten i samhället och den naturliga miljön för barns utveckling och välfärd. För att kunna skydda barn är det viktigt att förhindra att åtskiljande av barn och föräldrar sker på godtyckliga grunder.¹²⁷ Den senare faktorn ger uttryck för att barnets hälsotillstånd ska vara centralt i bedömningen av barnets bästa. Behandlingar ska vägas gentemot eventuella risker och biverkningar.¹²⁸

Det finns två aspekter på faktorn bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer. Flickan hade förvisso bott hos sin mamma under lång tid. En umgängesbegränsning med mamman innebär således en inskränkning av den faktorn, men å andra sidan är det viktigt att flickans förhållande till pappan upprätthålls på ett adekvat sätt. Pappan kan, som konstaterat i domen, bättre främja en nära och god kontakt till den andra föräldern än mamman kan. Umgängesbegränsningen beslutades på grund av den påverkan som mamman utsatte flickan för. Med tiden, i takt med att flickan neutraliserats från föräldrarnas konflikt, hade förmodligen ett umgänge med mamman påbörjats igen. Det är således en tillfällig inskränkning. Om flickan hade fått vara kvar hos mamman hade det troligen inneburit en permanent inskränkning eftersom flickans relation med pappan förmodligen hade fortsatt att vara obefintlig på oöverskådlig tid.

Faktorn barnets hälsa, stod i konflikt med flickans åsikt eftersom mammans agerande medförde risker för flickans hälsa enligt forskning och expertuttalanden. Det var således viktigt att separera flickan från konflikten för att undvika de konsekvenser som forskningen pekar på är vanligt förekommande bland barn som lever under den här typen av förutsättningar.

---

¹²⁶ Svea hovrätt, ÖÄ 6012-19.

¹²⁷ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), p. 58 - 66.

¹²⁸ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), p. 77 - 79.

Dessa två faktorer vägde således förmodligen tyngre i bedömningen av vad som utgör barnets bästa än barnets åsikt. Det är barnets bästa som ska vara avgörande i frågor rörande vårdnad, boende och umgänge – inte barnets åsikt, även om det senare ska beaktas, vilket det också gjordes. Det här fallet är dock just ett sådant fall där det går att ifrågasätta huruvida barnets åsikt faktiskt var barnets åsikt med tanke på den stora påverkan som mamman hade på barnen.

3.3 Föräldrar som vårdnadshavare

2006 års lagändring innebär att det inte längre finns presumtion för varken gemensam vårdnad eller ensam vårdnad. Vårdnadsformen blev beroende av föräldrarnas förmåga att samarbeta.¹²⁹ Regleringen har dock varit konflikt drivande på så sätt att föräldrar gynnats av att framhäva samarbetsproblemen dem emellan. Desto större konflikten varit mellan föräldrarna, desto enklare har det varit för en förälder att få ensam vårdnad, vilket föranledde 2021 års lagändring.¹³⁰ Nuvarande 6:5 FB stadgar i stället;

”vid bedömningen av om föräldrarna ska ha gemensam vårdnad eller om en av dem ska ha ensam vårdnad ska rätten fästa avseende särskilt vid *föräldrarnas förmåga att sätta barnets behov främst och ta ett gemensamt ansvar i frågor som rör barnet.*”

Lagändringen innebär att fokus flyttas från föräldrarna och deras samarbete till barnets och dennes behov. Den nya regleringen ämnar utgöra motsatsen till den tidigare, i stället för att vara konflikt drivande ämnar den vara samarbets drivande.¹³¹ Den nya samarbets drivna regleringen, som lägger fokus på barnets behov, torde ge en positiv inverkan på de effekter konflikten mellan föräldrar medför för barns hälsa. Åtminstone i teorin.

3.3.1 Vårdnadsöverflyttning

Domstol ska besluta om ändring av vårdnaden, enligt 6:7 FB, om en förälder vid utövandet av vårdnaden om ett barn gör sig skyldig till missbruk eller försummelse eller i övrigt brister i omsorgen om barnet på ett sätt som medför *bestående fara* för barnets hälsa eller utveckling. Regeln påminner om 2 § LVU. Den enda avgörande skillnaden är att 6:7 FB ställer högre krav på hur allvarlig påverkan agerandet ska ha på barnet. 2 § LVU kräver att agerandet ska utgöra

---

¹²⁹ Prop. 2005/06:99, s. 49 – 51.

¹³⁰ Prop. 2020/21:150, s. 70 - 71.

¹³¹ Prop. 2020/21:150, s. 71.

en *påtaglig risk* för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Rekvisitet bestående fara har således en högre risknivå än vad påtaglig risk har.¹³²

6:7 FB används inte i första hand förutom i de fall det finns en annan förälder som anses lämplig att ta över vårdnaden om barnet. I de fall det enbart finns en förälder eller i de fall båda föräldrarna anses olämpliga används i första hand tvångsvårdsinstitutet. Det krävs vanligtvis att barnet varit omhändertagen enligt LVU eller i vart fall frivilligt placerat enligt SoL för att 6:7 FB ska bli aktuell.¹³³

Då regeln i 6:7 FB infördes fanns det förslag på att den förälder som bedrev umgängessabotage skulle mista vårdnaden om barnet. Umgängessabotage ansågs dock inte vara jämförbart med sådana brister i omsorgen som gör tvångsvårdsinstitutet tillämpligt, trots att det utgjorde ett ”allvarligt problem som måste i möjligaste mån stävjas”.¹³⁴ Umgängessabotage beaktas vid bedömningen av barnets bästa i enlighet med 6:2a FB. 6:7 FB syftar till att bedöma föräldrars lämplighet som vårdnadshavare medan 6:2a FB fokuserar på föräldrarnas konflikt och syftar till att lösa denna.¹³⁵ Umgängessabotage anses således vara en konsekvens av föräldrars konflikt snarare än en konsekvens av en förälders olämplighet. Hade det senare varit fallet hade pappan i Fallet två systrar erhållit vårdnaden med grund i 6:7 FB snarare än i 6:2a FB.

En förälder som inte ser till sitt barns bästa, gör sig skyldig till psykisk misshandel alternativt brister i omsorgen enligt forskning och expertuttalanden, kan alltså i vissa fall tilldelas vårdnaden med grund i kontinuitetsprincipen alternativt barnets åsikter, trots att 6:7 FB stadgar att ett sådant agerande ska innebära en vårdnadsöverflyttning. Regeln har beskrivits som 6 kap FB ”yttersta skyddsventil för barn”.¹³⁶ Rekvisitet bestående fara spelar förmodligen stor roll i sammanhanget. Att beröva en förälder eller båda föräldrarna vårdnaden är ett omfattande ingrepp i föräldern och barnets rätt till ett privat- och familjeliv enligt artikel 8 EKMR. Barnkonventionen belyser familjen som det mest grundläggande för ett barn.¹³⁷ Ett åtskiljande mellan barn och föräldrar ska dessutom vara nödvändigt för barnets bästa enligt artikel 9 barnkonventionen. Det krävs således starka skäl, som bestående fara, för att ett sådant ingrepp

---

¹³² Sjösten, s. 103 - 104.

¹³³ Oldenstedt, Boel, Föräldrabalken (1949:381), Lexino lagkommentar (JUNO) 2021-10-22, lagkommentar 6:7 FB.

¹³⁴ Sjösten, s. 103.

¹³⁵ Kaldal, s. 115.

¹³⁶ Kaldal, s. 244.

¹³⁷ Ds. 2019:23, s. 37.

ska vara legitimt. Å andra sidan innebär det att barnet och den andra föräldern berövas rätten till varandra när den konflikt drivande föräldern får behålla vårdnaden då konfliktens konsekvenser inte anses utgöra en bestående fara för barnet. Den föräldern kommer troligen fortsätta att begränsa relationen mellan barnet och den andra föräldern.

I de fall båda föräldrarna är drivande i konflikten kan inte en särskilt förordnad vårdnadshavare utses utan att barnet har varit tvångsomhändertaget först. 6:7 FB kan ses som en förlängning av 2 § LVU. Det som skiljer reglerna åt är rekvisiten bestående fara och påtaglig risk. LVU berövar föräldrarna viss bestämmanderätt av barnet, inte vårdnaden.¹³⁸ Att beröva vårdnaden utgör ett större ingripande än berövandet av omvårdnaden. Skillnaderna i kravet på risken är rimliga, men det ställer också högre krav på att barn faktiskt omhändertas enligt LVU när brister i omsorgen eller psykisk misshandel föreligger och dessa ännu inte uppnått kravet på bestående fara.

3.4 En icke tillfredställande reglering

Ovanstående utredning om grundförutsättningarna för vårdnadstvistsens prövning i allmän domstol visar att regleringen inte på ett tillräckligt tillfredställande sätt skyddar barn som far illa. Regleringen finns till för att avgöra en tvist mellan två föräldrar som inte kommer överens gällande deras gemensamma barn, för att i förlängningen möjliggöra en god uppväxt för barnet. I många konflikter mellan föräldrarna lyckas regleringen med detta, men i konflikter likt ovan beskrivna gör den inte det. Regleringen möjliggör snarare för ett barns minst sämsta uppväxt. För att hårdra det finns det tre alternativ i dessa situationer;

1. Den förälder som genom konflikten med den andra föräldern brister i omsorgen av barnet alternativt utsätter barnet för psykisk misshandel, tilldelas vårdnaden/boendet.
2. Båda föräldrarna brister i omsorgen/utsätter barnet för psykisk misshandel genom sina ageranden i konflikten, varpå barnet far illa oavsett vem av föräldrarna som tilldelas vårdnaden/boendet.
3. Den förälder som kan främja en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna tilldelas vårdnaden/boendet, men barnet har aldrig träffat/har en bristfällig kontakt, tycker inte om, har lärt sig att hata eller är rädd för den föräldern.

---

¹³⁸ Schiratzki (2013), s. 48,

Det första alternativet är problematiskt av uppenbara skäl. Barnet fortsätter att leva under förhållanden som inte är bra för barnet. Det andra alternativet innebär att barnet riskerar att fara illa oavsett vilken förälder som tilldelas vårdnaden/boendet. Det tredje alternativet är problematiskt eftersom det här i grund och botten handlar om människor, mer specifikt barn. Ett barn slutar inte att påverkas av en förälder per automatik då domstolen slår fast att barnet är under påverkan. I praktiken kan det vara svårt att få ett barn att acceptera att denne ska bo hos en förälder som barnet inte vill bo hos.

Inte ens regleringens s.k. yttersta skyddsventil, 6:7 FB, räcker till eftersom umgängessabotage inte anses vara en tillräcklig brist i omsorgen för att aktualisera regeln, trots att forskning och expertuttalanden pekar mot det motsatta.

Det här handlar i slutändan om att föräldrar, som i första hand bär ansvar för att tillgodose sitt barns behov av omsorg, trygghet mm, misslyckas. Staten erbjuder ett tvistemålsförfarande för att hjälpa föräldrarna, och i förlängningen barnet, med att ta sitt ansvar, men även staten misslyckas. Det senare illustreras av Fallet två systrar.

4. Grundförutsättningar för tvångsomhändertagande av barn som far illa av föräldrars konflikt

Lösningen på en långvarig och djupgående konflikt mellan två föräldrar är ofta att en förälder tilldelas ensam vårdnad, eftersom konflikten då, teoretiskt sett, tar slut. Beslutet kan grunda sig på huvudregeln om en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna, kontinuitetsprincipen eller barnets åsikter. Utifrån de redskap allmän domstol har tillgång till utgör dagens lösning förmodligen barnets bästa. Domstolarna beslutar om den bästa lösningen de har möjlighet att erbjuda barnet. Den rättsliga vårdnadstvisten tar slut, men konflikten mellan föräldrarna fortgår ofta. Fallet två systrar illustrerar detta. Vårdnadstvistens slut för bort barnet från konfliktens frontlinje. Det innebär dock inte per automatik att barnet slutar att påverkas av konflikten eller att det inte finns fler redskap i vår lagstiftning att ta till för att kunna nå en bättre lösning som är mer tillfredställande i förhållande till barns hälsa. Regelverket lägger plåster på ett infekterat sår, snarare än att se till att läka infektionen. Något som uppmärksammas av Johanna Schiratzki i hennes bok *Föräldraansvar i välfärdsrätten* där hon skriver följande;

”Ur ett barn- och välfärdsrättsligt perspektiv är uppdelning av ansvar för barn mellan skilda aktörer problematisk. Problematiskt är också det förhållande att antalet domstolsprövningar av vårdnad, boende och umgänge samt vård enligt LVU har ökat under 2000-talet. Oroande är även att barn i vad som förefaller vara ökad utsträckning far så illa av vårdnadstvister att de bereds vård enligt LVU.”¹³⁹

Allmänna domstolar tillsammans med en del av socialtjänsten, familjerätten, utreder föräldrarnas konflikt medan förvaltningsrättsliga domstolar tillsammans med en annan del av socialtjänsten utreder barnets vårdbehov, men de båda samordnas inte i tillräcklig utsträckning. Nuvarande system bygger på att den andra delen av socialtjänsten, som hanterar frågor gällande LVU, uppmärksammar att barnet far illa på grund av föräldrars konflikt, d v s. oftast genom att en utomstående gör en orosanmälan. En samordning av systemen hade kunnat innebära att allmänna domstolar ges fler redskap att se till barnets bästa utifrån både ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv och därigenom vara mer förmånligt för barnets hälsa. Domstolarna hade alltså i högre grad kunnat fatta beslut om den lösning som faktiskt är barnets bästa och inte bara – den bästa lösningen de har att erbjuda.

Bristen på samordning är även något som uppmärksammats tidigare i forskning och av praktiskt verksamma personer. Ett av målen i ett utvecklingsprojekt som Stiftelsen allmänna barnhuset gjort tillsammans med Socialstyrelsen med flera, var att utveckla samarbetet mellan familjerättssekreterare och socialsekreterare som ansvarar för barnavårdsutredningar och frågor om LVU. Rapporten konstaterar att det i princip inte fanns något samarbete mellan familjerätten och den andra delen av socialtjänsten.¹⁴⁰ Samarbetet visade efter en tid innebära att familjerätten i högre utsträckning informerat enheten som arbetar med barnavårdsutredningar och LVU om barn som far illa.¹⁴¹

Projektet är ett tydligt bevis på att det finns ett behov av samordning av systemen för att kunna skydda barn från att fara illa i vårdnadstvister. Projektet har utgått från nuvarande lagar och regleringar, vilket innebär att ett samarbete mellan familjerätten och den andra delen av socialtjänsten torde vara fullt möjlig utan reformer på lagstiftningsnivå. I så fall är det

---

¹³⁹ Schiratzki (2013), s. 124.

¹⁴⁰ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Slutrapport, Barnets rättigheter i vårdnadstvister, 2015, s. 10.

¹⁴¹ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, s. 13.

anmärkningsvärt att ett sådant samarbete inte utgör normen. Det här kapitlet ämnar därför undersöka grundförutsättningarna, d v s. de rättsliga möjligheterna, för att tvångsomhänderta ett barn med anledning av föräldrars konflikt.

4.1 LVU

Tvångsvård i alla dess former är ett allvarligt intrång i enskildas rätt till frihet. Tvångsvård av enskilda kan dock vara nödvändig i förhållande till andra viktiga skyddsintressen. En avvägning mellan den enskildes rätt till frihet och andra skyddsintressen är således nödvändig.¹⁴² Syftet med tvångsvård i allmänhet är att kunna ge enskilda vård i de fall vård är nödvändig men den enskilde inte samtycker till sådan.¹⁴³ Syftet med tvångsvård av barn och unga i synnerhet är att kunna tillförsäkra att barn får vård i de fall ett samtycke från vårdnadshavaren eller barnet själv inte finns.¹⁴⁴ Syftet med att ge barn vård är att möjliggöra en god uppväxt för barn, att skydda barn från att fara illa.¹⁴⁵ Gällande tvångsvård av barn under 15 år är det enbart vårdnadshavarnas samtycke som är relevant.¹⁴⁶

Enligt artikel 18 barnkonventionen ska staten göra sitt bästa för att säkerställa att båda föräldrarna, som har det huvudsakliga ansvaret för barnet, gemensamt tar ansvar för det. Föräldrarna ska i sin omsorg och uppfostran utgå från vad som är bäst för barnet. Av barnkonventionens artikel 20 framgår att staten förväntas säkerställa alternativ omvårdnad av barn i form av exempelvis familjehem om det inte är för barnets eget bästa att tillåtas vara kvar i sin familjemiljö. LVU-lagstiftningen är således nödvändig för att uppfylla Sveriges åtaganden enligt barnkonventionen eftersom denna ställer krav på staten att ta det yttersta ansvaret för ett barns välmående och skydd.¹⁴⁷

Det kan i många fall anses självklart att barn ska tvångsomhändertas när de exempelvis utsätts för fysisk misshandel eller lever i en missbruksmiljö. Att tvångsomhänderta barn som far illa på grund av föräldrars konflikt är dock inte lika självklart. Möjligtvis för att symtomen dessa barn uppvisar inte lika enkelt går att härleda till orsaken som exempelvis ett blåmärke gör. Att ett barn är deprimerat, har ont i magen, har ett utåtagerande beteende osv kan bero på mängder

---

¹⁴² Lerwall, Lotta, Tvångsvård, Lerwall, Lotta (red), i Makt, myndighet, människa en lärobok i speciell förvaltningsrätt, upplaga 3:1, Iustus förlag 2008, s. 179.

¹⁴³ Lerwall, s. 180.

¹⁴⁴ Lerwall, s. 184.

¹⁴⁵ Schiratzki (2013), s. 123.

¹⁴⁶ Lerwall, s. 183.

¹⁴⁷ Art. 3.2, 19 och 20 barnkonventionen.

med anledningar utöver föräldrars konflikt. Faktum kvarstår dock - staten har en skyldighet att skydda barn som far illa, vilket spegelvänt innebär att barn har rätt till att bli skyddade från att fara illa.

4.1.1 2 § LVU

För att barn ska kunna beredas vård enligt 2 § LVU ska två rekvisit vara uppfyllda. Dels ska det föreligga en miljörisk i hemmet såsom exempelvis brister i omsorgen eller misshandel, dels ska miljörisken utgöra en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling kommer att komma till skada.

Med påtaglig risk avses en klar och konkret risk, d v s. inte bara en obetydlig, oklar eller avlägsen risk.¹⁴⁸ RegR har uttalat att hypotetiska resonemang om framtida händelser inte får ligga till grund för ett tvångsomhändertagande av ett barn. Det krävs tungt vägande skäl för att rekvisitet påtaglig risk ska vara uppfyllt.¹⁴⁹

Rekvisitet ”brister i omsorgen” omfattar situationer då barnet utsätts för vanvård.¹⁵⁰ Vanvård innebär att en förälder genom underlåtenhet, oftast under lång tid, skadar eller äventyrar ett barns fysiska eller psykiska hälsa.¹⁵¹ Det klassiska exemplet på vanvård är bristande hygien.¹⁵² Ett annat exempel är föräldrars konflikt. Socialstyrelsen har i sin handbok till socialtjänsten listat upp exemplifierade situationer, tagna ur lagens förarbeten, som kan omfattas av begreppet brister i omsorgen. En sådan exemplifierad situation är då ”barnets hälsa eller utveckling riskerar att skadas p.g.a. att barnet hamnar emellan i djupgående konflikter mellan föräldrarna”.¹⁵³ På samma sätt som en förälder brister i omsorgen av ett barn då denne underlåter att sköta om sitt barns hygien till den grad att barnets fysiska hälsa riskerar att skadas, utgör underlåtenheten att sätta sitt barn framför konflikten med den andra föräldern en brist i omsorgen, om underlåtenheten riskerar att skada barnets fysiska eller psykiska hälsa.

Tidigare innehöll 2 § LVU ordalydelse enbart begreppet misshandel. Begreppet omfattade visserligen både fysisk och psykisk misshandel, men lagstiftaren ansåg att ett förtydligande var nödvändigt, varpå fysisk och psykisk misshandel numer framgår av regelns ordalydelse.

---

¹⁴⁸ Sjösten, s. 104.

¹⁴⁹ RÅ 2009 ref 64.

¹⁵⁰ Prop. 1989/90:28, s. 107.

¹⁵¹ Prop. 2002/03:53, s. 49.

¹⁵² Prop. 1989/90:28, s. 107.

¹⁵³ Socialstyrelsen, LVU Handbok för socialtjänsten, artikel 2020-3-6642, s. 69, och, Prop. 1989/90:28 s. 108.

Psykisk misshandel kan sammanfattat sägas vara då det föreligger brister i hänsynen till barnets behov och i insikten om vad ett barn är.¹⁵⁴

Enligt expertuttalanden kan föräldrars konflikt även utgöra en form av psykisk misshandel där barnet står offer.¹⁵⁵ Att barn utsätts för psykisk misshandel genom föräldrars konflikt utesluter inte att föräldrar samtidigt brister i omsorgen genom att underlåta att sätta sitt barn framför konflikten. Lagstiftaren menar att det väsentliga inte är om föräldrars agerande ska benämnas som psykisk misshandel eller en brist i omsorgen utan snarare huruvida agerandet utgör en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas.¹⁵⁶ Psykisk misshandel torde således kunna sägas utgöra en allvarlig form av brist i omsorgen av barnet. En slutsats som även går att dra från RÅ 1996 ref 91. Distriktsnämnden i målet hävdade att pojkens psykiska problem berodde på psykisk misshandel eller i vart fall brister i omsorgen, genom att pojken under lång tid varit föremål för en vårdnadstvist. RegR konstaterar att vårdnadstvisten varit en bidragande faktor till pojkens psykiska problem, men drar inga tydliga gränser mellan rekvisiten psykisk misshandel och brister i omsorgen. Pojken bereddes inte vård på grund av att andra faktorer än vårdnadstvisten ansågs ligga till grund för pojkens mående.

Föräldrars konflikt utgör således enligt forskning, expertuttalanden samt förarbeten en miljörisk enligt 2 § LVU. Forskningen vittnar bland annat om barn som vill avsluta sina liv på grund av föräldrars konflikt.¹⁵⁷ Det bör utgöra en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling. Grund för LVU enligt 2 § är således uppfyllt.

4.1.2 Barnets bästa och åsikter i LVU

Ytterligare krav utöver kraven i 2 § LVU föreligger dock för att ett tvångsomhändertagande ska bli aktuellt. Samtyckeskravet har arbetet redan redogjort för inledningsvis i avsnitt 4.1. Det andra kravet är principen om barnets bästa.

Av 1 § sista stycket LVU framgår att barnet bästa ska vara *avgörande* vid beslut om tvångsomhändertagande. Principen om barnets bästa i LVU ska tolkas på samma sätt som i 6:2a FB, vilket har beskrivits i avsnitt 3.1. Det innebär bland annat att om det föreligger andra intressen som står i konflikt med barnets bästa ska vad som är bäst för barnet ges företräde. Det

---

¹⁵⁴ Prop. 2002/03:53, s. 81 - 82

¹⁵⁵ Se avsnitt 2.2.

¹⁵⁶ Prop. 2002/03:53, s. 82.

¹⁵⁷ Se avsnitt 2.2.

går inte heller att ge en generell beskrivning av vad som utgör barnets bästa utan det krävs en bedömning i varje enskilt fall med utgångspunkt i det specifika barnets behov.¹⁵⁸

Ett tvångsomhändertagande är en typ av åtskiljande av barn och föräldrar vilket aktualiserar artikel 9 barnkonventionen. Artikel 9 kräver att ett sådant agerande måste vara *nödvändigt* för barnets bästa för att vara tillåtet. Formuleringen ”nödvändigt för barnets bästa” innebär att ett tvångsomhändertagande ska ses som en sista utväg. Kan samma resultat uppnås med mindre ingripande åtgärder bör så ske.¹⁵⁹ Eftersom 1 § sista stycket LVU kräver att principen om barnets bästa ska ges avgörande betydelse är således rättsregeln, likt 6:2a FB, mer långtgående än både barnkonventionens artikel 3 och 9.

Barnets åsikt är en del av barnets bästa.¹⁶⁰ Barnet har således en rätt att bli hörd och komma till tals vid ett beslut om tvångsomhändertagande.¹⁶¹ 36 § LVU reglerar den svenska rättens version av rättigheten i artikel 12 barnkonventionen. Ett offentligt biträde ska förordnas för barnet enligt 39 § LVU. Ett barn som fyllt 15 år har rätt att föra sin egen talan i domstolen, men för barn under 15 år blir det offentliga biträdet även ställföreträdare, enligt 36 § LVU.¹⁶²

Förutom att föräldrars konflikt ska utgöra en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling kommer till skada krävs det att alltså att ett tvångsomhändertagande är förenligt med barnets bästa. Huruvida så är fallet kan inte rätten besvara utan det är snarare en fråga för andra vetenskaper och sakkunniga på området. Därav är kapitel 2, som redogör för praktikers åsikter och erfarenheter, av intresse.

4.2 Proportionalitetsprincipen

En viktig aspekt i sammanhanget är både barnet och föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv enligt artikel 8 EKMR. Ett tvångsomhändertagande av barn med anledning av föräldrars konflikt utgör en inskränkning i både barns och föräldrars rätt och en sådan inskränkning får

---

¹⁵⁸ Socialstyrelsen, 2020-3-6642, s. 38 - 39.

¹⁵⁹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013), p. 61

¹⁶⁰ Se avsnitt 3.1.2.

¹⁶¹ Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009), p. 53 – 54.

¹⁶² I svensk rätt tillgodoses rätten att bli hörd och komma till tals för barn under 15 år genom ställföreträdaren. Det ställs alltså krav på det offentliga biträdet/ställföreträdaren att utreda barnets åsikter. Ibland har det varit oklart om barnets åsikt faktiskt överensstämmer med vad ställföreträdaren framfört i domstol. Forskning av Sebastian Wejedal och Allison Östlund visar att ställföreträdaren inte genomgående är överens med barnet. Schiratzki (2013), s. 169, Wejedal, Sebastian, Östlund, Allison, Advokatens roll: om ändamålsenlig rollfördelning i mål om tvångsvård av barn, Santérus förlag 2016

enbart ske om den är nödvändig i förhållande till barnets hälsa och moral.¹⁶³ Kravet på nödvändighet ger uttryck för proportionalitetsprincipen. För att ett tvångsomhändertagande ska anses vara nödvändigt krävs det att åtskiljandet, som tvångsomhändertagandet utgör, står i proportion till sitt syfte. Ett oproportionerligt åtskiljande är inte nödvändigt och ett sådant åtskiljande utgör ett konventionsbrott.¹⁶⁴

Med bakgrund i artikel 8 EKMR ska således proportionaliteten beaktas vid bedömningen av huruvida ett barn ska tvångsomhändertas enligt 2 § LVU med anledning av föräldrars konflikt. Med bakgrund i det praktiker, forskning och expertuttalanden vittnar om, d v s. att föräldrars konflikt kan leda till allvarliga konsekvenser för barns fysiska och psykiska hälsa samt att behandling är verkningslös så länge konflikten är pågående, måste ett tvångsomhändertagande med anledning av föräldrars konflikt anses vara proportionerligt. Det krävs naturligtvis, likt vid bedömningen av barnets bästa, en bedömning i varje enskilt fall. Generellt sett går det dock att konstatera att ett tvångsomhändertagande är proportionerligt baserat på de risker som föräldrars konflikt medför för barn.

4.3 Upprätthållande av kontakt mellan barn och föräldrar

Rätten till privat- och familjeliv är dock inte bara relevant vid beslutsfattandet av tvångsvård, utan även under tiden för tvångsomhändertaget, vilket är viktigt i sammanhanget. Europadomstolen anser att en grundläggande del i rätten till privat- och familjeliv är upprätthållandet av en ömsesidig kontakt mellan barn och föräldrar. Sådan kontakt är särskilt viktig att upprätthålla då sociala myndigheter tvångsomhändertar barn eftersom tvångsomhändertagandet som utgångspunkt är en tillfällig åtgärd. Socialnämnden ska således tillgodose barnets behov av umgänge med sina föräldrar, även med de föräldrar som inte är vårdnadshavare men som har umgängesrätt enligt 6:15 FB.¹⁶⁵ Umgänge mellan barn och föräldrar är en viktig del i en framtida återförening.¹⁶⁶ Det sistnämnda ska påpekas även vara hela syftet med tvångsvård i dessa situationer.

I målet Olsson mot Sverige (I) fann Europadomstolen att ett tvångsomhändertagande av tre syskon i sig var konventionsenligt, men placeringen av syskonen utgjorde en kränkning av artikel 8. En kränkning ansågs föreligga eftersom barnen dels placerades långt från varandra,

---

¹⁶³ Art. 8 EKMR.

¹⁶⁴ SOU 1993:40, Del B, s. 141 – 142

¹⁶⁵ 14 § LVU.

¹⁶⁶ FRA, Europarådet, (2016), s. 107.

dels långt från föräldrarna.¹⁶⁷ Detta ansågs utgöra en konventionskränkning eftersom en återförening av familjen var det slutgiltiga målet. Placeringen av barnen innebar svårigheter att få till stånd umgänge mellan dels syskonen, dels barnen och föräldrarna, vilket naturligtvis försvårar förutsättningarna för en familjeåterförening.¹⁶⁸

I målet Johansen mot Norge betonade Europadomstolen att nationella myndigheter är bäst lämpade att bedöma behovet av ett tvångsomhändertagande, men att en begränsning i föräldrars rättigheter kräver strikt granskning för att exempelvis undvika oproportionerliga umgängesbegränsningar.¹⁶⁹

I det här fallet hade ett tvångsomhändertagande syftat till att neutralisera barnet gentemot föräldrarnas konflikt för att i förlängningen innebära en möjlighet till en grundligare utredning av vad som är bäst för barnet, både utifrån ett kortsiktigt och långsiktigt perspektiv. För att kunna uppfylla syftet med ett sådant tvångsomhändertagande är upprätthållandet av en ömsesidig kontakt mellan barn och föräldrar under tiden för omhändertagandet nödvändigt, men under ordnade former som inte tillåter att konflikten fortsätter att påverka barnet.

Ett tvångsomhändertagande i det här fallet kan således snarare främja barnets rätt till privat- och familjeliv eftersom barnet får tillgång till båda sina föräldrar på ett för barnet tillfredställande sätt. Barnet får möjlighet att knyta an till sina föräldrar utan påverkan av föräldrarnas konflikt. Socialnämnden kan reglera umgänget på ett sätt som är fördelaktigt för barnet.¹⁷⁰ Föräldrarnas rätt till privat- och familjeliv inskränks visserligen, men Europadomstolen har uttalat att hänsyn måste tas till alla intressen och *särskilt* till barnets bästa och barnets rätt i enlighet med artikel 8.¹⁷¹

Å andra sidan kan föräldrars rätt till privat- och familjeliv faktiskt främjas i de fall barnets och föräldrarnas kontakt är bristfällig. Trots att umgängets rätt enligt 6:15 FB döms ut av allmän domstol, fungerar umgänget, som förklarats i kapitel 3, i många fall bristfälligt och kommer i vissa fall inte till stånd över huvud taget. Den ömsesidiga kontakten mellan barn och föräldrar

---

¹⁶⁷ Olsson mot Sverige (nr 1), mål nr 10465/03, dom meddelad den 24 mars 1988.

¹⁶⁸ Ehrenkrona, Carl Henrik, Europakonventionen (1994:1219), Karnov lagkommentar (JUNO) 2021-10-20. p. 49 – 51.

¹⁶⁹ Ehrenkrona, p. 51.

¹⁷⁰ 14 § LVU.

¹⁷¹ Ignaccolo – Zenide mot Rumänien, mål nr 31679/96, dom meddelad den 25 januari 2000.

som EKMR ställer krav på kan således skyddas genom ett tvångsomhändertagande eftersom föräldern som annars inte fått möjlighet att träffa sitt barn erhåller den möjligheten med hjälp av tvångsomhändertagandet. Den andra förälderns rätt kan förvisso inskränkas genom eventuell umgängesbegränsning på grund av exempelvis den negativa påverkan som föräldern har på barnet, men under en begränsad tid till förmån för barnets bästa. Det omvända skulle innebära att en förälder permanent går miste om en relation till sitt barn och vice versa.

4.4 Exempel på fall där LVU har prövats på grund av föräldrars konflikt

Det finns fall där socialnämnder runt om i landet har ansökt om beredande av vård av barn med anledning av föräldrars konflikt. I ett sådant mål framkommer det ur socialnämndens utredning följande;

”Hon behöver frigöras från sitt sammanhang och flyttas bort från lojalitetskonflikten för att få möjlighet att uttrycka sina egna behov. Hon behöver få en fungerande relation med båda sina föräldrar oavsett vem som är vårdnadshavare. (...) Föräldrarna behöver bygga upp en relation till (X) som bygger på deras unika relation utan inblandning av vad de tycker om den andre föräldern. (X) ska skyddas från frågor om den andre föräldern. I det fall någon av föräldrarna inte lever upp till (X) behov ska behandlare gå in och avgränsa situationen och umgängesbegränsning övervägas.”¹⁷²

Syftet med ett tvångsomhändertagande i det här målet var alltså att neutralisera barnet gentemot föräldrarnas konflikt, ge barnet skydd från konflikten samt tillgodose barnets rätt till båda sina föräldrar. Vid tidpunkten för förvaltningsrättens dom var barnet föremål för en vårdnadstvist för tredje gången. Barnet hade dessutom varit föremål för sex utredningar hos socialtjänsten om oro. I första vårdnadstvisten hade mamman tilldelats ensam vårdnad. I andra vårdnadstvisten beslutades det om gemensam vårdnad. Bara dagar innan barnet omhändertogs beslutade tingsrätten interimistiskt att tilldela pappan ensam vårdnad efter att mamman hållit barnet borta från inte bara pappan, utan även skolan i flera månader. Barnet uttryckte att hon inte ville träffa sin pappa. I målet biföll förvaltningsrätten socialnämndens ansökan om beredande av vård. I efterföljande dom från tingsrätten i föräldrarnas vårdnadstvist tilldelades pappan ensam

---

¹⁷² Förvaltningsrätten i Uppsala, mål nr 4815-12.

vårdnad på grund av att han ansågs kunna freda barnet från konflikten på bästa sätt, främja behovet av kontakt med den andra föräldern samt upprätthålla kontinuitet för barnet.¹⁷³

Tvångsomhändertagandet har enligt tingsrättens dom varit positivt för barnet. Mamman har dock fortsatt att utsätta barnet för konflikten varpå tingsrätten menar att det är bäst för barnet att inte ha umgänge med sin mamma i någon större omfattning. Barnet har dock uttryckt att hon vill ha umgänge med sin mamma, vilket enligt tingsrätten bör beaktas och umgänge mellan barnet och mamman döms ut. Tingsrätten understryker dock att socialnämnden har rätt att besluta om umgängesbegränsning under tiden barnet är tvångsomhändertaget.¹⁷⁴

I Fallet två systrar placeras den yngre flickan i familjehem på frivillig väg våren 2018. Ett och ett halvt år efter att pappan fått ensam vårdnad om båda flickorna. Flickan har fortsatt att bo och vistas hos mamman i ett och ett halvt år efter domen. Trots att flickan återfått en fungerande relation till sin pappa under den frivilliga placeringen rymmer flickan i november 2019 till sin mormor. Flickan blev omedelbart omhändertagen enligt LVU ett par månader därefter. Av förvaltningsrättens domskäl framgår att flickan under lång tid varit indragen i föräldrarnas djupgående konflikt och att det föreligger en påtaglig risk för att flickans hälsa och utveckling skadas.¹⁷⁵

Gällande den äldre flickan framkommer det i domarna om verkställighet att BBiC-utredningen föreslår att flickan placeras utanför hemmet ”för att hon ska slippa ta ställning i föräldrarnas konflikt och kunna bygga upp ett sunt band till vuxenvärlden.”. En kurator säger i förhör i hovrätten ”att flickan befinner sig i trauma och att det inte går att påbörja en behandlingsinsats förrän hon har kommit ur den akuta situationen.”.¹⁷⁶ Detta samstämmer med vad Lundqvist säger i sin intervju om att det är svårt att verkkningsfullt behandla barn som drabbas av föräldrars konflikt eftersom konflikten är pågående.¹⁷⁷

Båda fallen är snarlika. Den ena föräldern utsätter barnen för en lojalitetskonflikt vilket i förlängningen leder till att barnen inte träffar den andra föräldern under långa perioder. Allmänna domstolars lösning på problematiken är att ge ensam vårdnad till den andra föräldern

---

¹⁷³ Västmanlands tingsrätt, T 1432-12.

¹⁷⁴ Västmanlands tingsrätt, T 1432-12.

¹⁷⁵ Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr 1259-20.

¹⁷⁶ Attunda tingsrätt, Ä 4394-19, Svea hovrätt, ÖA 6012-19.

¹⁷⁷ Se avsnitt 2.1.1.

och begränsa umgänget med föräldern som utsätter barnet för lojalitetskonflikten. Det innebär dock inte att allt är frid och fröjd i praktiken. Barnet ska flytta hem till en förälder som barnet är rädd för och lärt sig att hata. För att lösa den här svåra situationen bereds barnen vård enligt LVU eller placeras frivilligt i syfte att separera barnen från konflikten och ge dem en möjlighet att bygga en naturlig samt genuin relation till båda sina föräldrar.

Ett annat fall gäller en pojke som är starkt påverkad av sin mammas negativa syn på pojkens pappa. Pojken vill på grund av detta inte träffa sin pappa som han tidigare haft en normalt fungerande relation till. Socialnämnden föreslår att pappan ska få ensam vårdnad om pojken och att den ensamma vårdnaden ska kombineras med en institutionsplacering för både pojken och pappan i syfte att återfå en nära och god kontakt med kvalificerad hjälp. Tingsrätten avväger socialnämndens alternativ mot andra, men kommer fram till att socialnämndens alternativ är bäst för pojken. Pappan tilldelas vårdnaden under förutsättning att pojken och pappan bereds tillfälle att vistas på institution i enlighet med socialnämndens förslag.¹⁷⁸

Hovrätten delar uppfattningen om att mamman påverkar pojkens inställning till sin pappa. Hovrätten delar dock inte tingsrättens och socialnämndens bedömning att det är pojkens bästa att försöka återskapa en relation till sin pappa eftersom det kräver en institutionsplacering. Trots att hovrätten konstaterar att pojkens vilja är starkt påverkad av mamman menar hovrätten att pojkens åsikter ska ha avgörande betydelse för utgången i målet. Hovrätten tilldelar mamman ensam vårdnad.¹⁷⁹ Det går att ifrågasätta om det verkligen är pojkens bästa att vara kvar i ett hem där han enligt forskning och expertuttalanden utsätts för brister i omsorgen alternativt psykisk misshandel.

Fallet gäller visserligen inte ett tvångsomhändertagande utan det var fråga om en frivillig institutionsplacering. Frivilligheten byggde på att pappan fick ensam vårdnad och godkände en sådan, vilket han av naturliga skäl skulle göra med tanke på den bristfälliga relation som förelåg mellan honom och pojken. Fallet är ändock av intresse eftersom syftet och målet med den frivilliga institutionsplaceringens är densamma som ovanstående mål om beredande av vård enligt LVU – neutralisera barnet från konflikten.

---

¹⁷⁸ Umeå tingsrätt, T 3075-14.

¹⁷⁹ Hovrätten för övre Norrland, T 450-15.

Fallet är också av intresse eftersom det bygger på pappans frivillighet och hovrättens inställning till institutionsplaceringen utifrån ett barnets bästa-perspektiv. Uppenbarligen ansåg socialnämnden att så var fallet eftersom de erbjöd institutionsplacering för pappan och pojken som alternativ. Hade det i stället varit fråga om ett tvångsomhändertagande hade inte den allmänna domstolen getts möjlighet till att ha en åsikt i frågan.

4.5 Avslutande reflektion

Det går att konstatera att föräldrars konflikt kan utgöra en miljörisk i form av brister i omsorgen alternativt psykisk misshandel, vilka utgör grund för tvångsomhändertagande om konflikten utgör en påtaglig risk för barnets hälsa eller utveckling. I de enskilda fallet måste för det första en bedömning gällande huruvida ett tvångsomhändertagande är barnets bästa göras. För det andra ska inte ett samtycke från föräldrarna föreligga och för det tredje måste proportionalitetsprincipen beaktas.

Det som talar mot ett tvångsomhändertagande i dessa fall är situationer likt fallet med pojken beskrivet under avsnitt 4.3. Tingsrätten tilldelade pappan vårdnaden under förutsättning att pappan tackade ja till socialnämndens erbjudande om frivillig institutionsplacering för pappan och pojken. Placeringen syftade till att rekonstruera relationen mellan pappan och pojken som var bristfällig efter mammans påverkan. Det här utgör en alternativ lösning på problematiken som beskrivs i kapitel 3. Tvångsvård ska vara en sista utväg och om problemet kan lösas på frivillig väg är det naturligtvis det optimala. Det som sätter käppar i hjulet för den här lösningen är dock hovrättens resonemang. Hovrätten ansåg att det var bättre för pojken att mamman tilldelades vårdnaden än att han placerades på institution, trots att hovrätten var väl medveten om den problematik det förstnämnda innebar.

Hovrättens resonemang tyder på att frivilliga åtgärder inte utgör ett tillräckligt skydd för barnet alternativt att de inte förstår eller ser allvaret i den påverkan som föräldrars konflikt får för barns hälsa. En institutionsplacering hade naturligtvis varit påfrestande för pojken, men en kortvarig sådan. Hade socialnämnden i fallet med pojken i stället valt att tvångsomhänderta pojken hade pojken fått en möjlighet att neutraliseras från konflikten och i förlängningen fått tillgång till båda sina föräldrar. Hovrätten hade i det fallet blivit beroende av utgången av tvångsvården, vilket hade förbättrat förutsättningarna för ett beslutsfattande som faktiskt är bäst för barnet, snarare än sämst för barnet.

Det ena utesluter dock inte det andra. Inledningsvis i det här kapitlet diskuterades bristen och behovet av samordning mellan dessa två förfaranden. Bara för att en frivillig institutionsplacering inte fungerade i fallet med pojken, kan det fungera i andra fall. Likt alla andra former av miljörisker som utgör grund för tvångsvård. Alla barn som har föräldrar som missbrukar blir inte tvångsomhändertagna. I vissa fall bor de kvar i hemmet. I andra fall placeras de på frivillig väg i familjehem. Ibland blir de tvångsomhändertagna. Föräldrars missbruksproblem kan vara olika allvarliga. Miljörisken föräldrars konflikt skiljer sig inte åt från någon annan miljörisk, förutom möjligtvis i kunskapen om föräldrars konflikt som en miljörisk.

5. Tvångsvård i syfte att neutralisera barn från föräldrars konflikt

Syftet med det här arbetet har varit att problematisera såväl användningen som icke-användningen av tvångsvårdsinstitutet i situationer då barn far illa med anledning av föräldrars konflikt/vårdnadstvister. Problematiseringen har i förlängningen ämnat utreda huruvida tvångsvårdsinstitutet bör användas för att neutralisera barn från föräldrars djupgående konflikter och på så sätt ge allmän domstol de förutsättningar som krävs i vårdnadstvistprocessen för att dels kunna utreda vad som är bäst för barnet, dels kunna förenkla den praktiska genomförbarheten av domstolens beslut. Arbetet har delats upp i två delundersökningar.

Den första delundersökningen som omfattar arbetets andra kapitel redogör för praktikers åsikter och erfarenheter samt forskning och studier. Praktiker och forskning är eniga om att barn mår väldigt dåligt av föräldrars konflikt/vårdnadstvister. Ingen av de intervjuade praktikerna var främmande mot tvångsvårdsinstitutet som alternativ, men tvångsvårdsinstitutet var heller ingen självklarhet. Det kan bero på att det svenska tvångsvårdsinstitutet inte är riskfritt. Likt vad avsnitt 2.3 redogör för finns det exempelvis en problematik vad gäller skolmisslyckanden bland tvångsomhändertagna barn. Det kan också bero på att tvångsvårdsinstitutet inte är anpassat för dessa barn, d v s. barn som far illa av föräldrars konflikt. För att ett tvångsomhändertagande av barn med anledning av föräldrars konflikt ska vara lyckat krävs, som konstaterat i avsnitt 2.5, dels ett gott samarbete mellan socialtjänst, familjehem, psykiatri och sjukvård, dels att socialtjänst och familjehem är väl införstådda i vilka behov dessa barn har.

Den andra delundersökningen utreder grundförutsättningarna för dels vårdnadstvistprocessen, dels tvångsomhändertagande av barn med anledning av vårdnadstvistprocessen. Delundersökningen var nödvändig för att ta reda på om tvångsvårdsinstitutet bör användas för att skydda barn från att fara illa av föräldrars konflikter. En vårdnadstvist och ett mål om tvångsvård är två skilda förfaranden som handläggs i två skilda domstolar. Den förstnämnda i allmän domstol och den sistnämnda i förvaltningsdomstol. En vårdnadstvistprocess handlar om att utreda vem av föräldrarna som har bättre rätt till barnet. En process gällande tvångsvård handlar om att utreda huruvida ett barn far illa i tillräcklig utsträckning för att staten ska agera yttersta skyddsventil. Eftersom processerna är skilda kan det vid första anblick framstå som att processerna inte har någonting med varandra att göra, men vid närmare undersökning går det att se att deras vägar löper parallellt för att ibland korsar varandra.

Problematiseringen av 6 kap FB i arbetets tredje kapitel kan sägas vara grunden för det här arbetet. Avsnitt 3.5 redogör för de tre alternativ som allmän domstol i praktiken har i den här typen av situationer. Inget av de tre alternativen möjliggör på ett tillfredställande sätt en god uppväxt för barn eller utgör barnets bästa. Det domstolen ställs inför är snarare att fatta ett beslut om vad som är minst sämst för ett barn. Alternativ tre, d v s:

Den förälder som kan främja en nära och god kontakt mellan barnet och båda föräldrarna tilldelas vårdnaden/boendet, men barnet har aldrig träffat/har en bristfällig kontakt, tycker inte om, har lärt sig att hata eller är rädd för den föräldern.¹⁸⁰

torde vara det alternativ som i teorin är bäst för barnet, åtminstone i de fall där främst en förälder är konflikt drivande, men likt vad utredningen i kapitel 3 visar är inte det alternativet alltid genomförbart i praktiken. Först misslyckas alltså föräldrar från att skydda sitt barn från att fara illa genom föräldrarnas egen konflikt. Därefter misslyckas staten med samma sak eftersom regleringen som ska reglera föräldrarnas konflikt till barnets fördel de facto inte gör det.

Staten har dock en långtgående skyldighet att skydda barn från att fara illa oavsett anledning enligt barnkonventionen. Det går inte att sopa under mattan att nuvarande reglering inte är tillräcklig. Som konstaterat i avsnitt 4.5 kan föräldrars konflikt/vårdnadstvist utgöra grund för

---

¹⁸⁰ Se avsnitt 3.5.

ett tvångsomhändertagande om konflikten utgör en påtaglig risk för barnets hälsa och utveckling kommer till skada samt om ett tvångsomhändertagande är till barnets bästa. Det här kan således vara ett tillfälle då de två skilda förfarandenas vägar korsas genom att tvångsvård används som verktyg i konfliktlösningen. Det kräver dock samordning dels mellan sociala myndigheters olika avdelningar, dels mellan allmän domstol och sociala myndigheter. En sådan samordning hade kunnat innebära att barn ges en möjlighet att skapa genuina relationer till båda sina föräldrar utan yttre påverkan. Ett tvångsomhändertagande hade kunnat innebära att barn avlägsnas från konfliktmiljön samt får hjälp att bearbeta konsekvenserna av konflikten.

Tvångsvård ska dock fungera som en sista utväg och om riskerna med tvångsvård är större än riskerna med föräldrars konflikt är det förstnämnda ingen bra lösning. Som konstaterat i avsnitt 2.4.2 är dock inte ett tvångsvårdsinstitut som är förenat med risker ett tillräckligt argument mot tvångsvård. Staten har en långtgående skyldighet att skydda alla barn som far illa, inte bara de barn som lever i missbruksmiljöer eller utsätts för fysisk misshandel. Det är tvångsvårdsinstitutet som ska anpassas till barn som far illa, inte tvärtom.

Sammanfattningsvis drar det här arbetet slutsatsen att ett tvångsomhändertagande kan fungera som ett verktyg i tvisten mellan föräldrarna. Verktøget kan ge barn andrum från föräldrarnas konflikt och tillåta barn att skapa genuina relationer till båda sina föräldrar under kontrollerande former av sociala myndigheter och utan påverkan från någon av föräldrarna, d v s. neutralisera barn från konflikten. Neutraliseringen hade i förlängningen inneburit att allmän domstol getts en större möjlighet att utreda vad som är bäst för barnet snarare än vad som är minst sämst för barnet. Neutraliseringen hade även förenklat den praktiska genomförbarheten av domstolsbeslut. Detta bygger dock på att tvångsvårdsinstitutet anpassas till dessa barn. Får inte dessa barn rätt förutsättningar under tiden för tvångsomhändertagandet finns det en risk att barnet far mer illa under tiden för tvångsomhändertagandet än det gör i hemmet. Huruvida tvångsvård av barn med anledning av föräldrars konflikt är ett lämpligt alternativ beror således på prioriteringar från lagstiftaren.

Källförteckning

Offentligt Tryck

Propositioner

Prop. 1981/82:168	om vårdnad och umgänge m.m.
Prop. 1989/90:28	om vård i vissa fall av barn och unga
Prop. 1990/91:8	om vårdnad och umgänge
Prop. 1992/93:139	om olovligt bortförande och andra övergrepp mot barn
Prop. 2002/03:53	stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.
Prop. 2005/06:99	nya vårdnadsregler
Prop. 2017/18:186	inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter
Prop. 2020/21:150	ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister

Statens offentliga utredningar

SOU 1979:63	Barnets rätt 2. Om föräldraansvar m.m.
SOU 1993:40 Del B	Fri och rättighetsfrågor. Inkorporering av Europakonventionen.
SOU 1995:79	Vårdnad, boende och umgänge – vårdnadstvistutredningen.
SOU 2015:71	Barn och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU.
SOU 2020:63	Barnkonventionen och svensk rätt.

Kommittédirektiv

Ds. 2019:23	vägledning vid tolkning och tillämpning FN:s konvention om barnets rättigheter.
-------------	---

Barnrättskommitténs uttalanden

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om Barnets rätt att komma till hörd, svensk översättning (2012).

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14 (2013) om Barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara bäst för barnet, svensk översättning (2018).

Litteratur

Aronsson, Karin, Ingrid, Henriks, Vittnesmål i vårdnadstvister: Förhandlingar om barnets bästa i domstol och familjerätt. I: Barnrätt en antologi, Cederborg, Ann-Christin, Warnling-Nerep, Wiweka, (red.), upplaga 1:6, Nordstedts juridik 2014.

Bergman, Ann-Sofie, Rejmer, Annika, ”Det är klart att barnen blir lidande” om barns mående när föräldrar är i vårdnadstvist, Socialmedicinsk tidskrift 4/2017, s. 437 - 446.

Edwall Insulander, Mia, Dragkampen om barnen: Barnets bästa vid intressekonflikter i domstol. I Barnrätt, en antologi, Cederborg, Ann-Christin, Warnling-Nerep Wiweka (red.), upplaga 1:6, Nordstedts juridik 2014.

Ehrenkrona, Carl Henrik, Europakonventionen (1994:1219), Karnov lagkommentar (JUNO) 2021-10-20.

Heuman, Lars, Hjälpvetenskapernas betydelse för rättstillämpningen och rättsvetenskapen, JT nr 4 2005/06 s. 768 – 789.

Jareborg, Nils, Rättsdogmatik som vetenskap, SvJT 2004 s. 1 - 10.

Kaldal, Anna, Parallella processer - En rättsvetenskaplig studie av riskbedömningar i vårdnads- och LVU-mål, Jure förlag 2010.

Lerwall, Lotta, Tvångsvård, Lerwall, Lotta (red), i Makt, myndighet, människa en lärobok i speciell förvaltningsrätt, upplaga 3:1, Iustus förlag 2008.

Lytsy, Anna, Bergenstein, Christina, Barn som tvingas välja bort en förälder
Föräldraalienation i Sverige: fakta, rättsregler, erfarenheter, Nordstedts juridik 2019.

Mattson, Titti, Vinnerljung, Bo, Barn i familjehem Förslag på åtgärder som skulle göra skillnad för samhällets mest utsatta, SNS förlag 2016.

Oldenstedt, Boel, Föräldrabalken (1949:381), Lexino lagkommentar (JUNO) 2021-10-22.

Rejmer, Annika, Barnperspektiv och barnets bästa i tingsrätts handläggning av vårdnadstvister, SvJT 2002 s. 138 – 156.

Rejmer, Annika, Vårdnadstvister En rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa, Sociologiska institutionen Lunds universitetet 2003.

Sandgren Claes, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare Ämne, material, metod och argumentation, upplaga 4:1, Nordstedts juridik 2018.

SBU. Insatser för bättre psykisk och fysisk hälsa hos familjehemsplacerade barn. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU); 2017. SBU-rapport nr 265.

Schelin, Johan, Kritiska perspektiv på rätten, Poseidon förlag 2018.

Schiratzki, Johanna, Mamma och pappa inför rätta, upplaga 1:2, Iustus förlag 2008.

Schiratzki, Johanna, Föräldraansvar i välfärdsrätten om vårdnad, vårdnadstvister och barnskydd, upplaga 1:2, Nordstedts juridik 2013.

Sjösten, Mats, Vårdnad, boende och umgänge samt verkställigheten av sådana avgöranden och överenskommelser, upplaga 5:2, Nordstedt juridik 2020.

Socialstyrelsen, Skolverket, Placerade barns skolgång och hälsa – ett gemensamt ansvar, artikel 2013-1-2.

Socialstyrelsen, Vård och omsorg om placerade barn öppna jämförelser och utvärdering rekommendationer till kommuner och landsting om hälsa och utsatthet, artikel 2013-3-7.

Socialstyrelsen, LVU Handbok för socialtjänsten, artikel 2020-3-6642.

Trost, Jan, Kvalitativa intervjuer, upplaga 4:2, Studentlitteratur 2010.

Wallin, Gösta, m.fl., Föräldrabalken en kommentar, Nordstedts juridik, suppl. 21 JUNO version.

Wejedal, Sebastian, Östlund, Allison, Advokatens roll: om ändamålsenlig rollfördelning i mål om tvångsvård av barn, Santérus förlag 2016.

Svenska domstolar

Högsta domstolen

NJA 1986 s. 336

NJA 1992 s. 93

NJA 1992 s. 666

NJA 1998 s. 675

Hovrätten

Svea hovrätt

T 5569-16

ÖA 6012-19

Hovrätten för övre Norrland

T 450-15

Tingsrätten

Attunda tingsrätt

T 9128-13

T 4171-17

T 10670-18

Ä 4394-19

Umeå tingsrätt

T 3075-14

Västmanlands tingsrätt

T 1432-12

Högsta förvaltningsdomstolen/regeringsrätten

RÅ 2009 ref. 64

RÅ 1996 ref. 91

Förvaltningsrätten

Förvaltningsrätten i Stockholm
Mål nr 1259-20

Förvaltningsrätten i Uppsala
mål nr 4815-12

Internationella domstolar

Europadomstolens dom den 24 mars 1988, mål nr 10465/83, Olsson mot Sverige (nr 1)

Europadomstolens dom den 25 januari 2000, mål nr 316791/96, Ignaccolo - Zenide mot Rumänien.

Europadomstolens dom den 11 oktober 2001, mål nr 34045/96, Hoffman mot Tyskland.

Internetkällor

Domstolsverket, Domstolsstatistik 2020,

<https://www.domstol.se/globalassets/filer/gemensamt-innehall/styrning-och-riktlinjer/statistik/2021/domstolsstatistik-2020.pdf>, hämtad 2021-12-03.

FRA, Guardianship for children deprived of parental care: A handbook to reinforce guardianship systems to cater for specific need of child victims of trafficking, Europeiska unionens publikationsbyrå 2014, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-guardianship-children_en_0.pdf, hämtad 2021-11-29.

FRA, Europarådet, Handbok om europeisk rätt rörande barnets rättigheter, Europeiska byråns publikationsbyrå 2016, https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_rights_child_swe.PDF, hämtad 2021-11-29.

SCB, Skilsmässor i Sverige, 2021-09-14, <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/skilsmassor-i-sverige/>, hämtad 2021-12-03.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Slutrapport, Barnets rättigheter i vårdnadstvister, 2015, <https://www.allmannabarnh.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2015/04/Barnens-rattigheter-i-vardnadstvister.pdf>, hämtad 2021-12-03.

<https://unicef.se/fakta/vald-mot-barn>, hämtad 2022-02-03.

Intervjuer

Anberg, Jenny, Lanneng, Sara, 1:e familjerättssekreterare, familjerättsbyrå Göteborg, intervju via email, 2021-11-10.

Berg, Ulrika, enhetschef på Barn-och familjeenheten/socialtjänsten/myndighetsutövning, Uppvidinge kommun, intervju via email, 2021-11-15.

Lundqvist, Sara, barn- och ungdomspsykiatrier, överläkare BUP, intervju via email, 2021-10-13.

Sjösten, Mats, lagman vid Varbergs tingsrätt, intervju via email, 2021-11-17.